

OSLO SPEILET

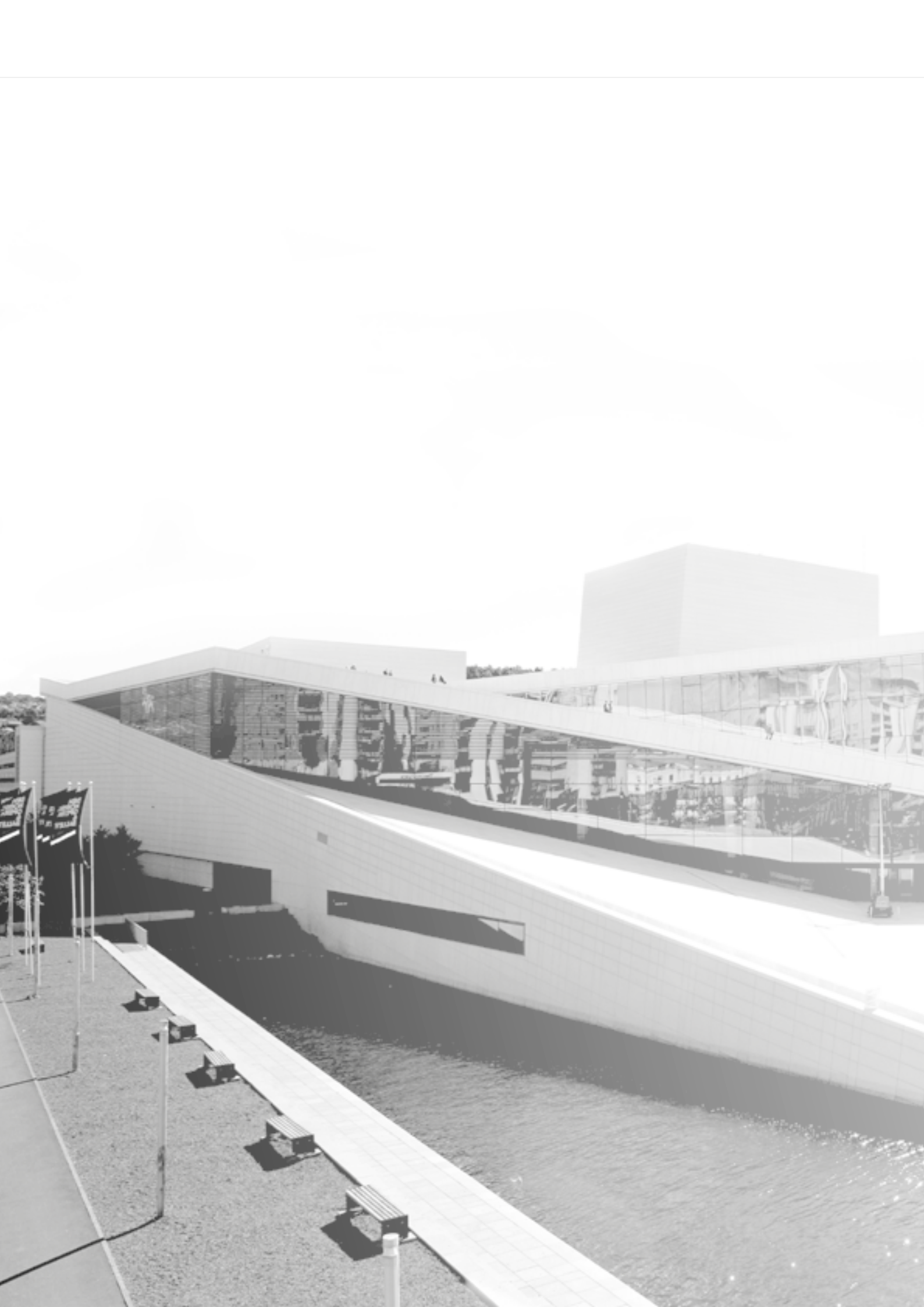
Klimagassutslipp i Oslo – status i dag

Hvor er det blitt av «**østkanten**»?

Hjerte- og karsykdommer i Oslo

Barneflyttinger – **fra vugge til ransel**

Innholdsfortegnelse

Innledning	S . 5
Klimagassutslipp i Oslo – status i dag	S . 6
Hvor er det blitt av «østkanten»?	S . 11
Hjerte- og karsykdommer i Oslo	S . 23
Barneflyttinger – fra vugge til ransel	S . 32

Forsidebilde: Colourbox

OSLOSPEILET ble utgitt første gang i 1991, og har siden kommet ut én til seks ganger årlig. Oslospeilet inneholder artikler om ulike sider ved byens utvikling, særlig innen områdene demografi og sosioøkonomi.

Magasinet utgis av Oslo kommunes utviklings- og kompetanseetat, ved fagenhet for statistikk og analyse.

Ansvarlig redaktør: Etatsdirektør Gerd Robsahm Kjørven
Redaktør: Spesialkonsulent Nils Petter Strand

OSLOSPEILET

Oslo er en by i rivende utvikling. En befolkningsøkning på 10 000 hvert år gir muligheter og skaper utfordringer. Selv om vi har sett en stor befolkningsøkning gjennom hele 2000-tallet, er det likevel noen som velger å flytte fra byen. Dette gjelder spesielt barnefamilier. I artikkelen «Barneflyttinger – fra vugge til ransel» har vi derfor sett på alle barna som bor i Oslo i sitt første leveår. Blir de boende på samme sted, eller flytter de, og i så fall, hvor flytter de?

Media, forskere og menigmann snakker ofte om Oslo, den delte byen. Det er en utbredt oppfatning at de som bor vest for Akerselva er velstående, de lever lengst og de bor best, mens de på østkanten plages av sosiale problemer og dårlige levekår. Som regel er virkeligheten mer kompleks og sammensatt enn stereotypen, og i artikkelen «Hvor er det blitt av «østkanten»?» viser vi at forskjellene mellom øst og vest ikke er så tydelige som mange tror, og at Akerselva ikke lenger skiller byen i to. Likevel er det forskjeller. I artikkelen «Hjerte og karsykdommer i Oslo» ser vi at tilfellene med hjerte- og karsykdommer er hyppigere i bydeler som gjerne assosieres med levekårsutfordringer.

■ ■ **Lille Oslo er en egen planet.**
Alle gatene er forskjellige land.
Hvert strøk en verdensdel ■ ■

Lars Lillo Stenberg/DeLillos, Suser avgårde

I desember ble det arrangert klimakonferanse i Lima i Peru. Alle verdens land var samlet for å enes om en ny internasjonal klimaavtale. Oslo har satt seg ambisiøse klimamål, og innen 2030 skal vi redusere klimagassutslippene med 50 prosent sammenlignet med 1991-nivå. Innen 2050 skal Oslo være klimanøytralt. Artikkelen «Klimagassutslipp i Oslo – status i dag» gir en redegjørelse om hvordan Oslo ligger an i dag og arbeider for å nå målene.

Klimagassutslipp i Oslo – status i dag

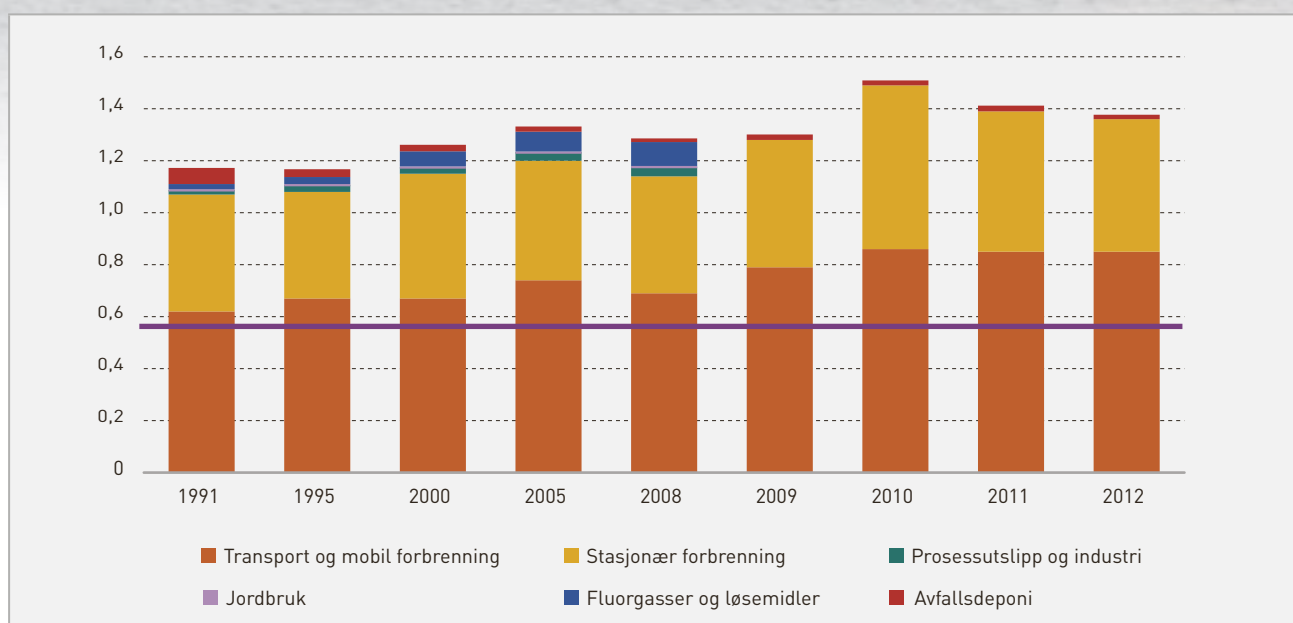
Oslo kommune har vedtatt ambisiøse mål for reduksjon av klimagassutslipp for de kommende årene. Et av hovedmålene er å redusere klimagassutslippene med 50 prosent i forhold til 1991-nivå innen 2030, og bli klimanøytrale innen 2050. Denne artikkelen går igjennom tilstanden slik den er i dag og viser tiltak som er og vil bli iverksatt i Oslo for å nå de ambisiøse målene.

Dagens situasjon

Oslos totale direkte utslipp av klimagasser var i 2012 1,397 millioner tonn CO₂-ekvivalenter¹. Ser man dette i forhold til 1991-nivået på 1,16 millioner tonn, har det vært en økning på ca. 20 prosent (se figur 1). For å nå målet om 50 prosent reduksjon må man altså ned på 0,58 millioner tonn CO₂-ekvivalenter innen 2030. Utviklingen mellom 2010 og 2012 har gått i riktig retning, da utslipp fra stasjonær forbrenning har gått noe ned. Stasjonær forbrenning i Oslo består nesten utelukkende av utslipp knyttet til oppvarming av bygg. Dette er fordi det ikke ligger store industribedrifter med tilhørende store utslipp i Oslo kommune. Den største kilden til utslipp i Oslo, som utgjør om lag 60 prosent av det totale utslippet, er transport og mobil forbrenning. Under denne kategorien regnes utslipp fra person- og godstransport samt utslipp fra anleggsmaskiner. Det er særlig utslippene fra anleggsmaskiner som har økt mellom 1991 og 2012, fra 145 000 til 203 000 tonn CO₂. Utslippene fra person- og godstransport har stort sett vært uendret i den samme perioden, til tross for betydelig befolkningsøkning i Oslo og omegn i den samme perioden. Totalt sett har utslippene fra transport og mobil forbrenning endret seg lite siden 2010. Tallene i figur 1 fra og med 2009 ikke

er helt sammenlignbare med tidligere tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB). Dette skyldes at SSB i september 2014 publiserte nye tall for perioden 2009-2012, basert på ny metodikk. I den nye statistikken inngår ikke tall som ikke lar seg plassere til fylker, som for eksempel utslipp knyttet til skipsfart, luftfart, offshore og utslipp av klorfluorkarbon-gasser (oftest omtalt som KFK-gasser). Det er også verdt å merke seg at overgangen til ny metodikk har ført til at de mest oppdaterte tallene for klimagassutslipp på fylkesnivå foreløpig ikke er tilgjengelig for 2013. Derfor er 2012 siste år i figur 1. På landsnivå økte klimagassutslippene fra ca. 52,7 til 52,8 millioner tonn CO₂-ekvivalenter mellom 2012 og 2013.

¹CO₂-ekvivalent er en enhet som brukes i klimagassregnskap for enklere sammenligning mellom ulike klimagasser. Enheten tilsvarer den effekten en gitt mengde CO₂ har på den globale oppvarmingen over en tidsperiode på 100 år. De øvrige klimagassene har et sterkere oppvarmingspotensial enn CO₂, og utslipp av disse gassene omregnes derfor til CO₂-ekvivalenter. For eksempel vil utslipp av metan (CH₄) ganges med en faktor på 21 for å få utslippet i CO₂-ekvivalenter.

Figur 1: Totalt utslipp av klimagasser i Oslo (i millioner tonn CO₂-ekvivalenter) fordelt på utslippsskilder. Lilla horisontal linje angir målet for CO₂-utslipp i 2030.

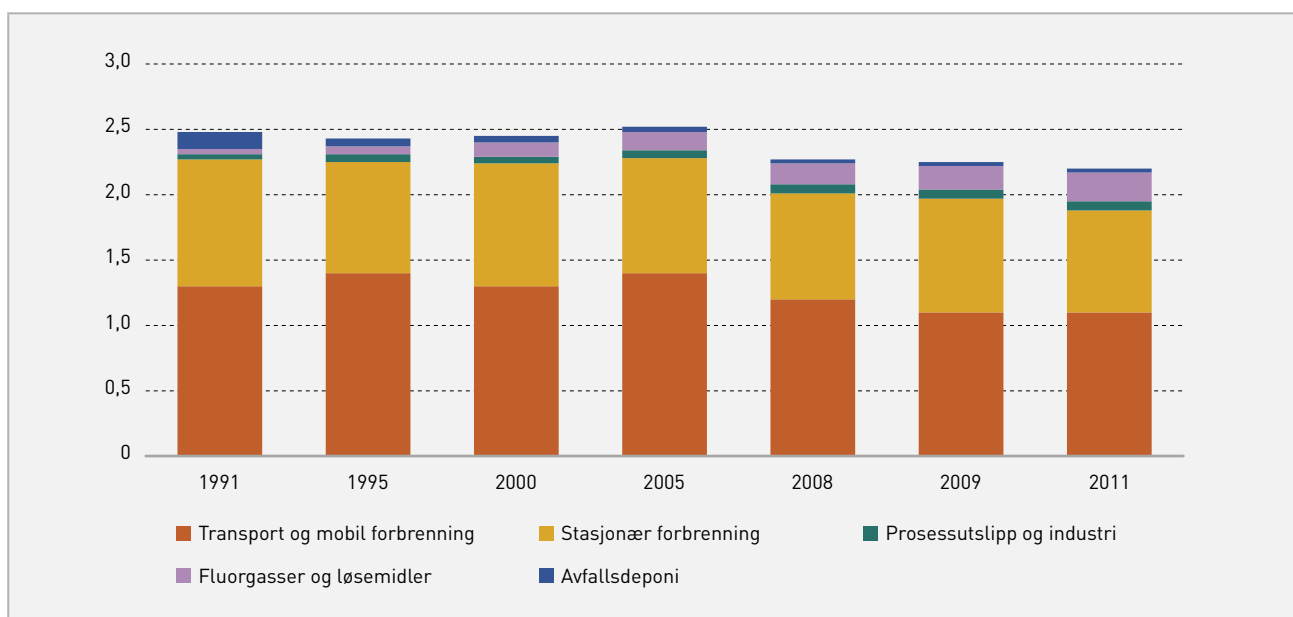
Store indirekte utslipp

Figur 1 viser de direkte utslippene av klimagasser i Oslo, men de indirekte utslippene fremkommer ikke. Indirekte klimagassutslipp er utslipp knyttet til varer og tjenester vi forbruker hvor utslippene er produsert utenfor Oslos grenser, fortrinnsvis i utlandet. Videre kan Oslos forbruksrelaterte utslipp defineres som utslipp knyttet til produksjon og forbruk av varer i Oslo, samt utslipp ved produksjon av importerte varer og utslipp fra transport av varene. I en forstudie av det forbruksrelaterte utslippet til

Oslo utført i 2009, kom rådgivingselskapet MiSA frem til at de totale direkte og indirekte klimagassutslippene til Oslo er ca. 9 millioner tonn CO₂-ekvivalenter.

Klimagassutslipp per person

Som nevnt over, har de totale utslippene av klimagasser gått opp i Oslo siden 1991. Utslippene per person har derimot gått ned med ca. 11 prosent mellom 1991 og 2011 (figur 2). I den samme perioden har Oslos befolkning økt med om lag 137 000

Figur 2: Utslipp av klimagasser (i tonn CO₂-ekvivalenter) per person i Oslo fordelt på utslippskilder.

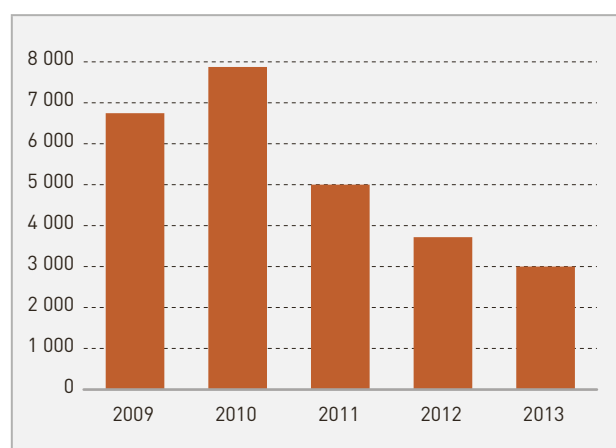
personer, noe som normalt ville gitt store utslag på utslippene spesielt på grunn av økt transport og energibruk. Mesteparten av den økte energibruken er elektrisitet, som ikke gir direkte utslag i klimaregnskapet, ettersom elektrisitet i liten grad produseres i Oslo. Transportbehovet i Oslo dekkes i stor grad av kollektivtrafikk, gang og sykling. I 2013 var andelen som reiste miljøvennlig, det vil si benyttet kollektivt, gikk eller syklet, på 64 prosent. I perioden 1992 til 2013 gikk kollektivandelen opp fra 17 prosent til 30 prosent, mens bilandelen gikk ned fra 47 prosent til 34 prosent. I tillegg er det grunn til å tro at nyere motorteknologi med lavere utslipp per kilometer i forbrenningsmotorer, samt en betydelig økning i antall elbiler, har bidratt positivt med å redusere klimagassutslipp fra transportsektoren.

Klimagassutslippene per innbygger i Oslo lå altså på ca. 2,2 tonn CO₂-ekvivalenter per år ved siste tilgjengelige oppdatering (2011). Dette er mye lavere enn landsgjennomsnittet i Norge, som var drøyt 11 tonn CO₂-ekvivalenter i 2011. Det er også betydelig lavere enn tilsvarende tall fra Kina og EU, som lå på henholdsvis 6,6 og 7,1 tonn CO₂-ekvivalenter i det samme året.

Iverksatte tiltak

Utfasing av oljefyring i kommunale virksomheter
Oslo kommune har tidligere vedtatt å fase ut fossil oppvarming i alle kommunale bygg innen utgangen av 2012. Med kommunale bygg menes da både eide

og leide bygg. Målet ble ikke helt oppnådd, men ved utgangen av 2013 hadde 177 kommunale bygg byttet ut oljefyring med fornybar energi. De fleste byggene er da koblet på fjernvarmenettet i Oslo. Figur 3 viser en markant nedgang i CO₂-utslipp fra oljefyring i kommunale virksomheter. Per i dag er det 26 kommunale bygg, 13 egne og 13 leide, som ikke har faset ut oljefyring ennå. De fleste har planer om utfasing, men ulike årsaker slik som at virksomheten skal flytte, bygningen skal totalrehabiliteres eller manglende tilgang på fjernvarmenettet, fører til at byggene ikke har fått faset ut oljefyringen ennå.

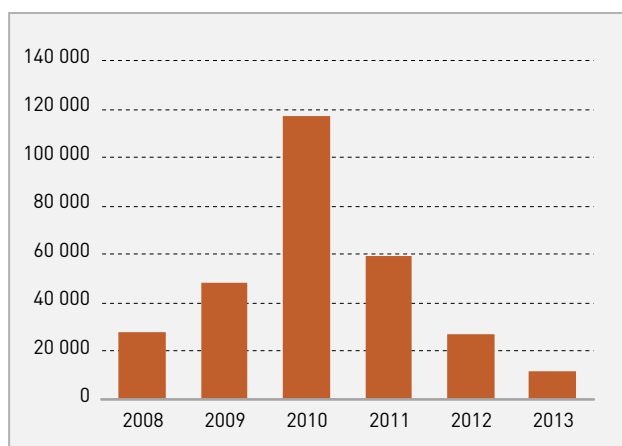
Figur 3: Utslipp fra oljefyring i kommunale virksomheter (i tonn CO₂).

Utfasing av fossilt brennstoff i fjernvarmeproduksjonen

Mange av kommunens virksomheter har, som nevnt over, faset ut oljefyring i egne bygg og gått over til fjernvarme. Det samme gjelder for mange private virksomheter og borettslag i Oslo. Fjernvarmen i Oslo produseres i stor grad ved brenning av avfall på de to energigjenvinningsanleggene i Oslo, Harald-rud og Klemetsrud. Men tidligere har det også vært benyttet en god del fossilt brennstoff, i form av naturgass og fyringsolje i fjernvarmeproduksjonen. Dette har ført til relativt høye utslipp av klimagasser (figur 4). Oslo kommune har vedtatt at fjernvarmeproduksjonen skal være fossilfri innen 2016. Dette har allerede gitt positive resultater da mengden fossilt brennstoff er betydelig redusert, noe som igjen har ført til betydelig reduksjon i kvotepliktige utslipp av CO₂-ekvivalenter. Blant annet har det vært en reduksjon på 89 prosent i utslippene knyttet til fjernvarmeproduksjon mellom toppåret 2010 og 2013 (figur 4).

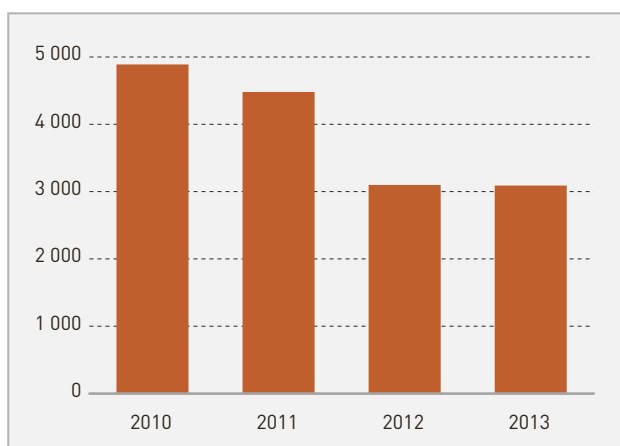
Alle kommunale transportkjøretøy skal over på nullutslippsteknologi innen 2016

Transport står, som nevnt tidligere i denne artikkelen, for store deler av de direkte klimagassutslippene i Oslo. For å gå foran i utviklingen har Oslo kommune vedtatt at alle kommunale transportkjøretøy skal over på nullutslippsteknologi innen utgangen av 2015. Kommunen disponerer mer enn 1 000 tjenestebiler, og har nylig inngått en ny samkjøpsavtale for elektriske person- og varebiler. Ved utgangen av 2013 var 97 av kommunens transportkjøretøy basert på nullutslippsteknologi. En markant økning i forhold til 2012, da det tilsvarende tallet var 24. Foreløpige tall for 2014 viser at antallet null-

Figur 4: Kvotepliktige utslipp (i tonn CO₂-ekvivalenter) fra fossil forbrenning i fjernvarmeproduksjonen i Oslo.

Figur 5: Utslipp fra Oslo kommunes egne og leasede transportkjøretøy (tonn CO₂).

utslippskjøretøy som Oslo kommune disponerer nå har oversteget 300. Figur 5 viser en nedgang på 37 prosent i utslipp knyttet til kommunens egne og leasede kjøretøy. Her er det viktig å presisere at mye av nedgangen forklares av at tallene for 2010 og 2011 også inkluderer utslipp fra anleggsmaskiner, som hjullastere, gravemaskiner, ismaskiner, prepareringsmaskiner og lignende. Tallene for 2012 og 2013 viser kun utslippstall knyttet til transportkjøretøy. Utslipp fra anleggsmaskiner gikk ned fra 1 860 til 1 441 tonn CO₂ mellom 2012 og 2013. Det er ventet en markant nedgang i utslipp fra transportkjøretøy i de kommende årene, når stadig flere fossildrevne kjøretøy erstattes med nullutslippskjøretøy.

Utfasing av oljefyr i private bygg

Oslo kommunes klima- og energifond tilbyr økonomisk støtte til huseiere som ønsker å spare energi eller legge om fra oljefyring til mer energieffektive og fornybare løsninger. Siden 2008 er 1 000 av i alt 13 860 oljefyrer byttet ut med fornybar energi i private boliger. Oslo har som mål at oljefyring i private boliger skal være faset ut innen 2020, og vil fortsette med tilskuddsordninger og informasjonskampanjer for å nå dette målet.

Passivhusstandard i nye bygg

De siste årene har Oslo kommune jobbet for å fremme kommunale passivhus. Å utbedre bygningskvaliteten i form av reduksjon i energibehovet er et viktig ledd på veien mot utslippsreduksjon. Det er derfor vedtatt at alle nye kommunale bygg skal ha passivhusstandard eller tilsvarende fra 2014. I august 2014 åpnet Oslos første passivhusskole, Bjørnsletta skole. På nasjonalt nivå har man nå fulgt etter Oslo, og energikravene for hele byggesektoren skal skjerpes og tilnærmes passivhusnivå fra 2015.

Klima- og energistrategi for Oslo kommune

Oslo kommune jobber for tiden med å utarbeide en ny klima- og energistrategi, som skal gjøre det mulig å nå kommunens ambisiøse klima- og miljømål. Klima- og energistrategien skal omhandle energiresurser, energiproduksjon og energiforbruk i Oslo, og foreslå tiltak med størst positiv effekt på klima og miljø. Arbeidet med strategien har skjedd i samarbeid mellom etater og virksomheter i Oslo kommune samt andre relevante aktører i staten og næringslivet. Arbeidet er delt opp i fem sektorprosjekter; bygg, energiproduksjon/-distribusjon, kommunalteknikk, transport og sektorovergrepene energiforhold. Oppdragsgiver for klima- og energistrategien er byrådsavdeling for miljø og samferdsel, mens prosjektet ledes av den midlertidige etaten Klima- og energiprogrammet (KEP).

Klima- og energistrategien vil ferdigstilles innen utgangen av 2014, og vil bli behandlet politisk i løpet av første halvår 2015.

Som det fremgår av denne artikkelen har Oslo satt seg ambisiøse mål og iverksatt en rekke tiltak for å redusere klimagassutslippene i byen. Med den siste rapporten fra FNs klimapanel friskt i minne, hvor det fremgår at klimagassutslippene globalt må reduseres drastisk, er det mer aktuelt enn noen gang at Oslo går foran og kutter i egne utslipp av klimagasser.

Tekst: Terje Laskemoen, Bymiljøetaten

Kilder: Global Carbon Project
(www.globalcarbonproject.org)

Miljøstatus i Oslo (<http://www.miljostatus.oslo.kommune.no/default.asp?mp=MS>)

Miljødirektoratet, Norske Utslipp (www.norskeutslipp.no)

Oslo kommunes Miljø- og klimarapport 2013

Statistisk sentralbyrå, ulike statistikker

Hvor er det blitt av «østkanten»?

Forskere har i flere år vært opptatt av levekårsforskjellene mellom østkanten og vestkanten, segregeringsproblematikk, ghettofisering, nabolagseffekter og livssjanser i ulike deler av byen. Oslo omtales ofte av media, forskere, politikere og menigmann som «Den delte byen», med vestkanten og østkanten som to definerte, svært ulike, adskilte og parallelle univers i én og samme by. I denne artikkelen ser vi nærmere på den sosiodemografiske geografien til Oslo i dag. Vi skal se at levekårene øst og vest for Akerselva ikke lenger skiller seg så klart og tydelig fra hverandre. Oslo er fortsatt delt i den forstand at noen har det bedre enn andre – og de som har det aller best bor fortsatt lengst vest. Likevel viser statistikken at byen er svært sammensatt og at det vi tradisjonelt har omtalt som østkanten ikke lenger skiller seg så tydelig fra de vestlige bydelene. Hvor er det da blitt av østkanten?

Oslo – den delte byen?

«Østkanten» og «vestkanten» brukes gjerne om de to delene av Oslo som dannes av det økonomiske og sosiale skillet som historisk har gått langs Uelands gate. Akerselva blir også populært oppfattet som grensen mellom øst og vest. På slutten av 1800-tallet hadde de fleste områdene i byen et klart klassepreg og todelingen med arbeiderklassen i øst og borgerskapet i vest var svært tydelig.

I 1994 gjennomførte Fafo på oppdrag for Oslo kommune en stor levekårsundersøkelse som resulterte i rapporten «Oslo – den delte byen?». De fant at det fortsatt var store levekårsforskjeller mellom Oslo øst og Oslo vest. Særlig levekårsutsatt var bydelene i Oslo indre øst. De spissformulerte seg slik: «Jo dårligere levekår en person har, desto større er sannsynligheten for at han eller hun er å finne i indre øst». (Hagen et.al 1994:249)

Det vi i dag gjerne regner som vestkantbydelene er St. Hanshaugen, Frogner, Ullern, Vestre Aker og Nordre Aker. Ofte blir også Nordstrand inkludert, ettersom bydelen har mange fellestrekk med de øvrige vestlige bydelene. Østkanten består av bydelene i indre øst, Gamle Oslo, Grünerløkka og Sagene, samt drabantbyene i ytre nordøst og syd, Bjerke, Grorud, Stovner, Alna, Østensjø og Søndre Nordstrand. Ved inngangen til 2014 bodde det 266 000 personer på vestkanten (inkludert Nordstrand), mens bydelene som utgjør østkanten hadde 363 000 innbyggere.

Siden 1970-tallet har den store innvandringen til Oslo tilført en ny dimensjon til øst/vest-s skillet ettersom vi finner de dårligste levekårene hos mennesker med bakgrunn fra såkalte ikke-vestlige land. Statistisk sett har innvandrerbefolkningen en lavere sysselsettingsgrad, lavere utdanningsnivå og et lavere inntektsnivå enn personer med norsk opprinnelse (Løyland og Strøm, 2014), og tall fra SSB (Epland og Kirkeberg, 2014) viser at økningen i barnefattigdommen i Oslo utelukkende er et innvandrerfenomen.

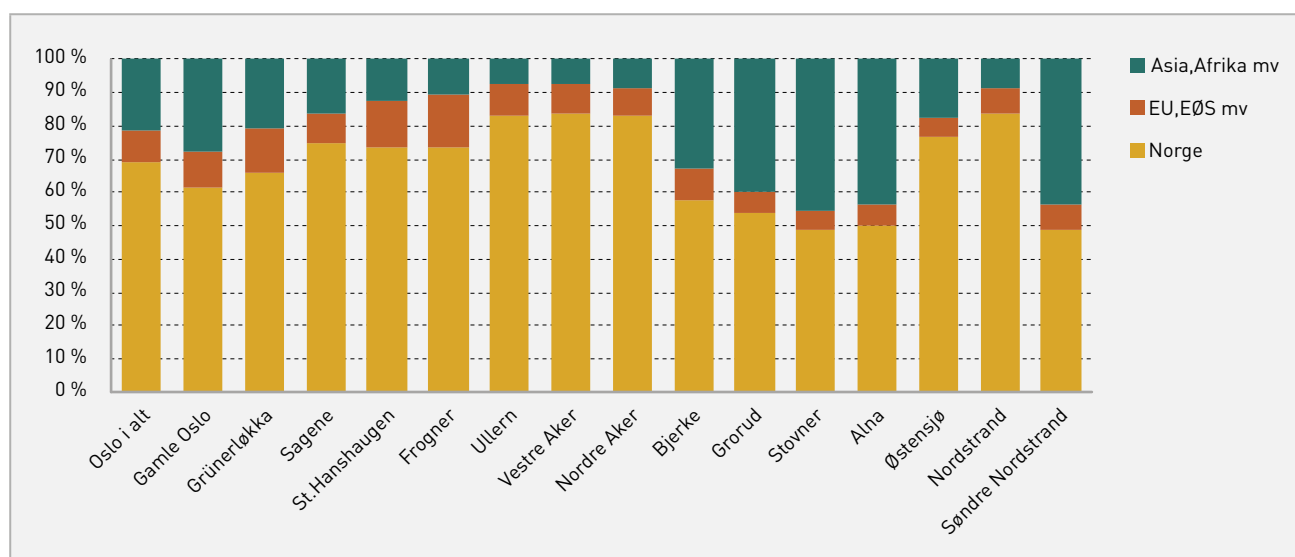
Oslos befolkning har bakgrunn fra mer enn 200 ulike land og 31 prosent av innbyggerne har bakgrunn fra andre land enn Norge (enten ved at de er født i annet land eller at foreldrene er det). Den etniske sammensetningen varierer sterkt på tvers av Oslos bydel. I Oslo bor det i dag nesten 137 000 mennesker med bakgrunn fra land kategorisert som «Asia, Afrika og Latin Amerika». Av disse bor 80 prosent i de østlige bydelene, og da i særdeleshet bydelene

i Groruddalen og Søndre Nordstrand, hvor omtrent halvparten av innbyggerne har opprinnelse fra et annet land enn Norge. Som vi skal se er det også i disse bydelene vi finner størst andel personer med lav inntekt, lavere sysselsetting og lavere utdanning.

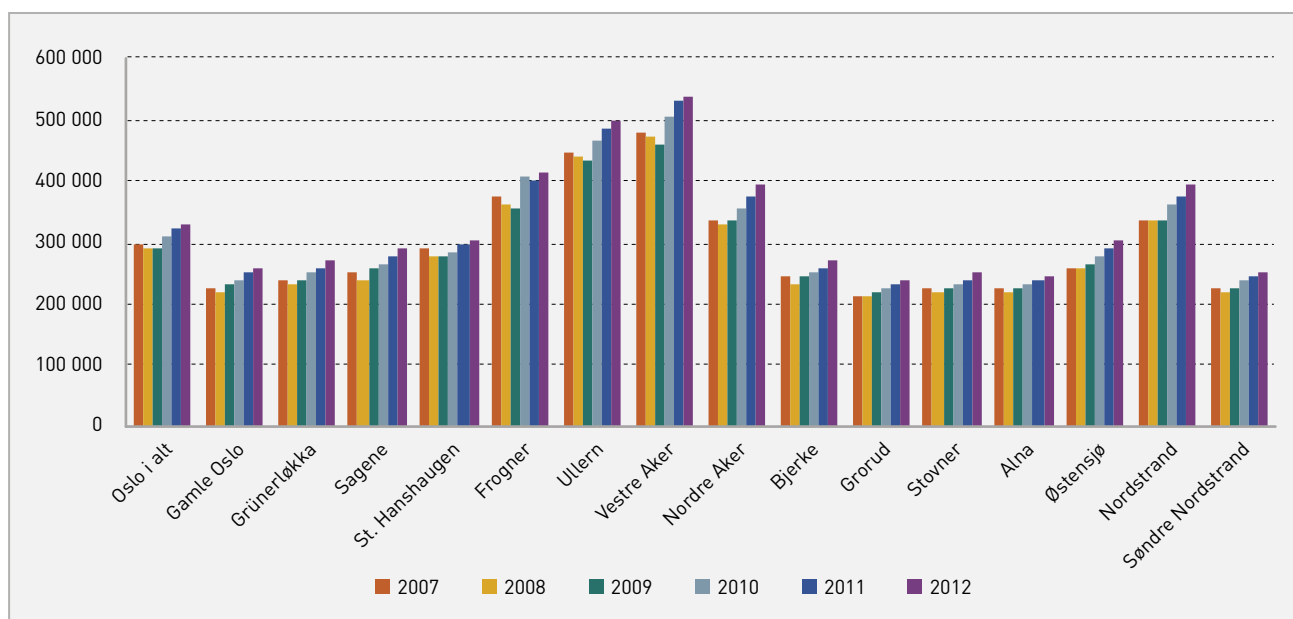
De rikeste bor i vest – men like stor andel fattige på Frogner som på Stovner?

Inntektsstatistikken viser at gjennomsnittlig alminnelig inntekt (inntekt etter særfradrag og beregningsgrunnlag for ligningen) for personer 17 år og over i Oslo ligger i overkant av 300 000 kroner, og at den har økt med ca. ti prosent de siste fem årene. Figur 2 avdekker et tydelig mønster som langt på vei følger den etniske sammensetningen i bydelene. De bydelene som har lavest innslag av innvandrerbefolkning har også høyest inntektsnivå målt i alminnelig inntekt. Det samme bildet finner vi når vi ser på bruttoinntekt og pensjonsgivende inntekt. Gjennomgående er det de østlige bydelene, og da særlig drabantbydelene Grorud, Stovner, Alna og Søndre Nordstrand som har lavest alminnelig inntekt. På toppen av inntektsstatistikken troner Vestre Aker og Ullern. En gjennomsnittsperson i Vestre Aker bydel tjener nesten 300 000 kroner mer enn gjennomsnittspersonen i Grorud bydel. De siste årene har dessuten den nominelle inntektsøkningen vært størst i vestkantbydelene og Nordstrand. Enkelt sagt er befolkningen rikere jo lenger vest de bor.

Av figur 3 fremgår det at lavinntekt/fattigdom synes å være mye jevnere fordelt utover byen enn rikdommen. Her har vi sett på andel husholdninger med lav inntekt definert etter OECDs standarder. Det vil

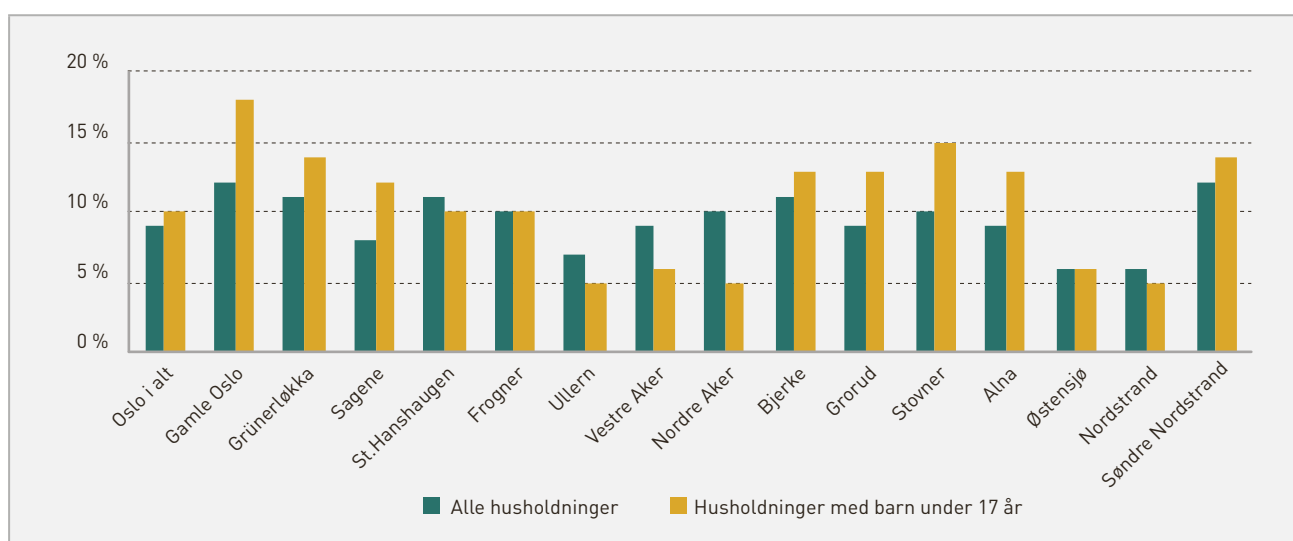
Figur 1: Befolkningen i bydelene fordelt etter landbakgrunn. 2014.

Figur 2: Gjennomsnittlig alminnelig inntekt for personer 17 år og over 2007–2012.

si å ha en samlet husholdningsinntekt som ligger under 50 prosent av medianinntekten for Oslos husholdninger. I 2012 tilsvarte median husholdningsinntekt i Oslo etter OECD-skalaen 277 500 kroner. Figuren viser at ni prosent av husholdningene i Oslo kan regnes som fattige etter denne definisjonen. Noe overraskende har Vestre Aker like stor andel fattige som Grovdal, og andelen lavinntektshusholdninger synes å være like stor på Frogner som på Stovner. Bak disse tallene kan det selvsagt skjule seg en del formuende husholdninger med liten eller ingen inntekt. Uansett fremstår ikke lavinntekt å

være et rent ut østkantfenomen. Ser vi på de gule søylene i figuren finner vi imidlertid relativt store forskjeller på østkantbydelene og vestkantbydelene når vi ser på andel lavinntektshusholdninger med barn under 17 år. I samtlige av de østlige bydelene er det en større andel blant husholdningene med barn under 17 år som har lav inntekt enn blant alle husholdninger sett under ett. Dette henger mest sannsynlig sammen med en større innvandrerbefolkning i de østlige bydelene. Barnefattigdom er som tidligere nevnt i stor grad et innvandrerfenomen (Epland og Kirkeberg, 2014).

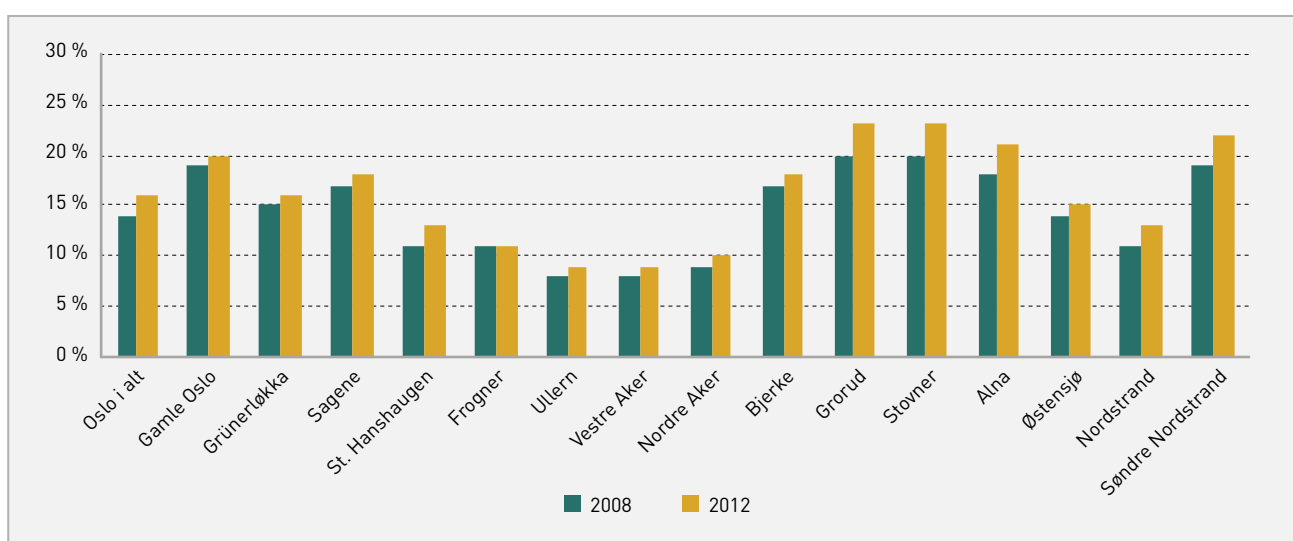

Figur 3: Andel husholdninger i alt og andel husholdninger med barn under 17 år med lav inntekt etter OECD-definisjonen, 2012.

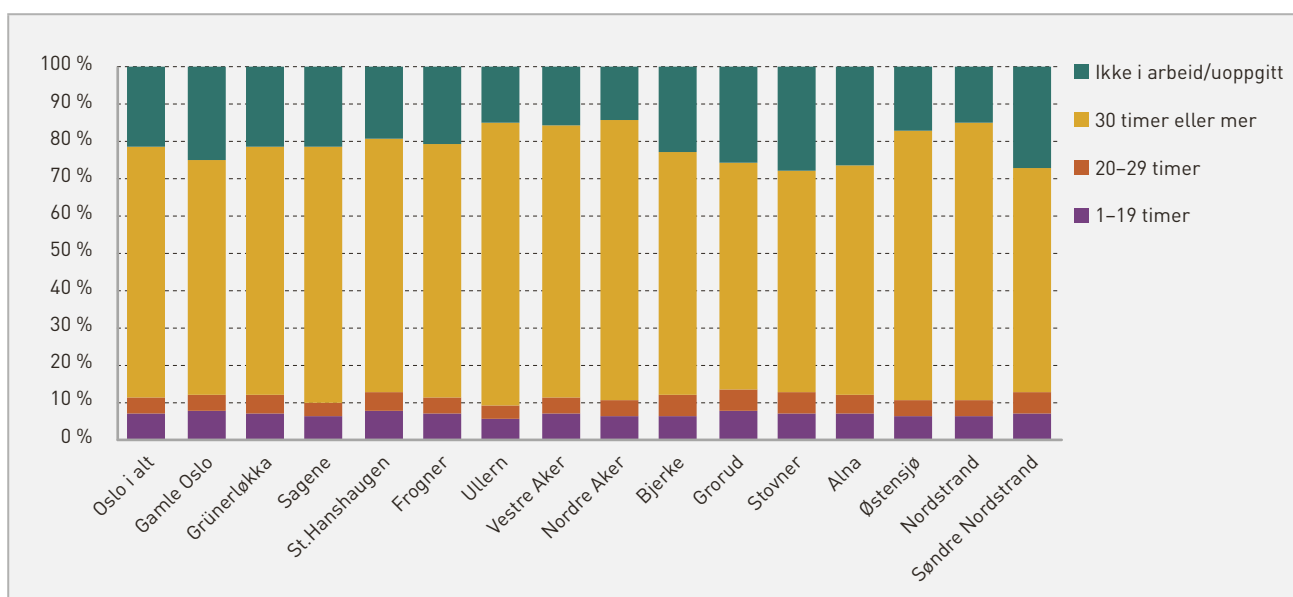
I figur 4 ser vi at det siden 2008 har vært en økning i andelen som får over halvparten av inntekten sin i form av offentlig overføringer, såkalte velferdsstatsavhengige, over hele byen. Jevnt over har alle østkantbydelene en noe større andel slike husholdninger enn vestkantbydelene. Det er imidlertid bare to-tre prosentpoeng forskjell mellom Østensjø og Grünerløkka i øst og St. Hanshaugen og Nordstrand i vest. Andelen er desidert høyest i drabantbydelene i øst og syd, og det er også her vi finner den største økningen de siste årene.

Høy arbeidsdeltakelse i hele byen

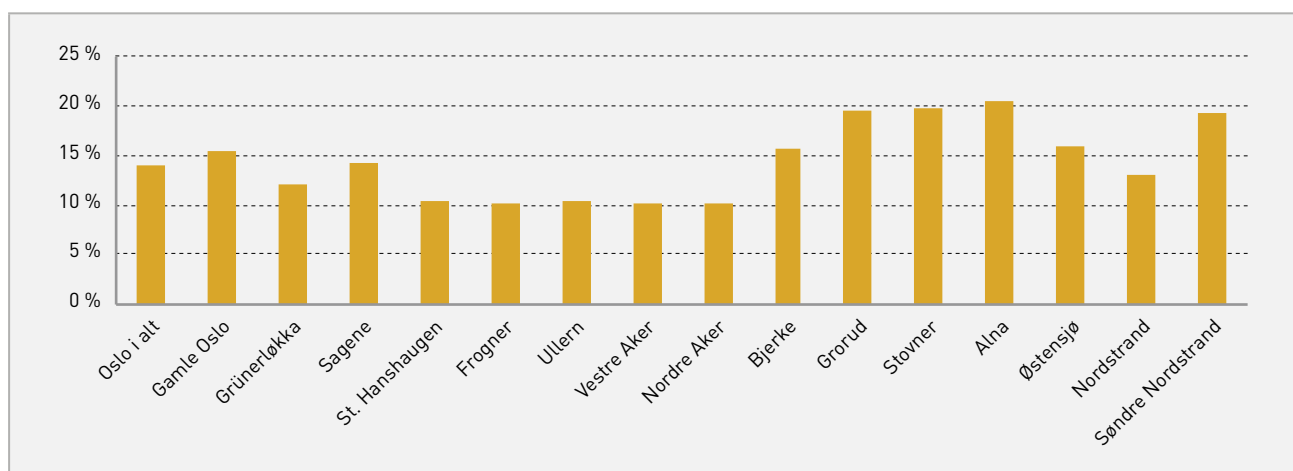
Rundt 80 prosent av byens 30–59 åringer er sysselsatte. De fleste bydelene har en sysselsettingsgrad rundt Oslosnittet eller over, og det er ikke et tydelig øst-vest skille når det gjelder sysselsetting. Det er vel og merke nesten 15 prosentpoeng forskjell mellom de bydelene med lavest andel sysselsatte (Stovner, Grorud, Alna og Søndre Nordstrand) og de bydelene med høyest andel sysselsatte (Ullern, Vestre Aker, Nordre Aker og Nordstrand). Bydelene i indre by øst og i de sentrumsnære vestlige bydelene og Østensjø har relativ lik sysselsettingsgrad.

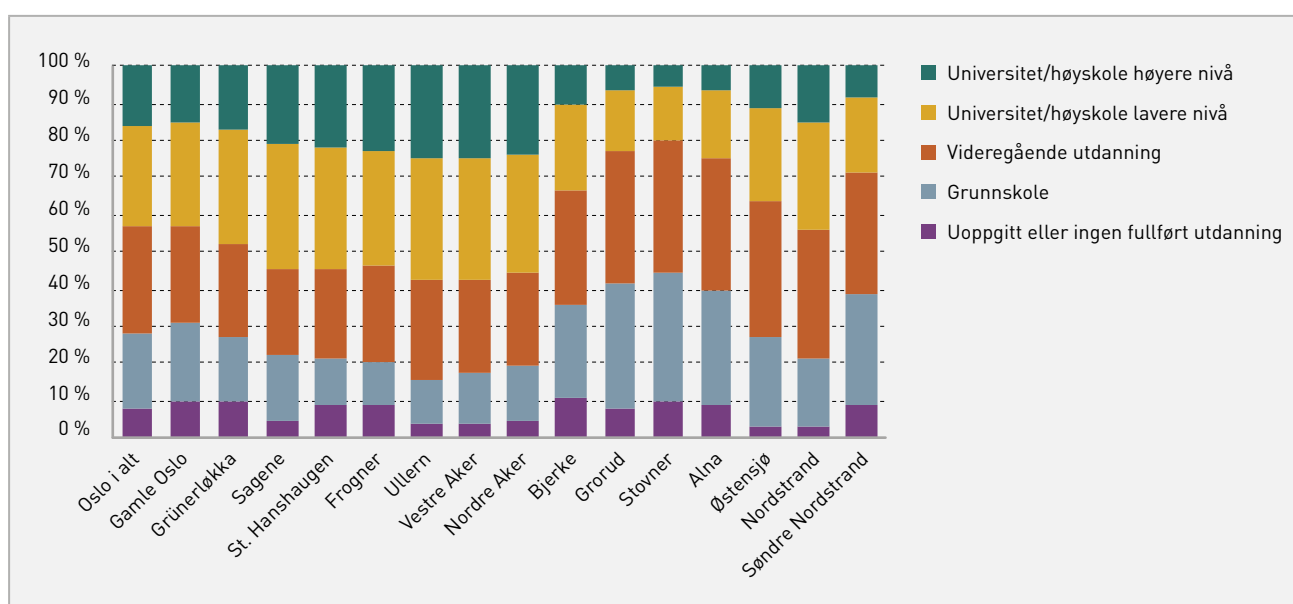
Figur 4: Andel husholdninger som får mer enn halvparten av sine inntekter som offentlige overføringer. 2008 og 2012.

Figur 5: Andel sysselsatte 30–59 år. 2013.

Figur 6: Andel personer 16–66 år med redusert funksjonsevne. 2012.

Figur 7: Befolkningen 16 år og over etter høyeste fullførte utdanning. 2013.

At noen har lavere sysselsettingsgrad enn andre kan henge sammen med dårlige norskkunnskaper, manglende kompetanse eller også helserelaterte problemer, som gjør det vanskelig eller umulig for folk å delta i arbeidslivet. Figur 6 viser andel med redusert funksjonsevne i alderen 16–66 år i bydelene. Selv om aldersinndelingen ikke er den samme som i figur 5, ser vi at de bydelene som har lavest sysselsettingsgrad samtidig har størst andel personer definert med « redusert funksjonsevne ». I motsatt ende av skalaen finner vi de bydelene som har størst andel sysselsatte. « Redusert funksjonsevne » betyr i denne sammenheng personer med nedsatt arbeidsevne, i tillegg til de som mottar sykepenger eller uførepensjon. Nedsatt arbeidsevne omfatter personer som på grunn av sykdom, skade eller andre

hindringer har behov for ekstra oppfølging fra NAV for å få eller beholde arbeid. Vi ser at det er en dobbelt så stor andel personer med redusert funksjonsevne i Alna, Stovner, Grorud og Søndre Nordstrand sammenlignet med de vestlige bydelene Frognar, Nordre Aker, Vestre Aker, St. Hanshaugen og Ullern. Bydelene i indre by øst ligger sammen med Nordstrand og Østernsjø et sted midt imellom.

Indre Oslo øst har en høyt utdannet befolkning

Muligheter i arbeidslivet både med tanke på lønn og stillingsnivå styres langt på vei av utdanningsbakgrunn. Utdanning er således kanskje det viktigste utgangspunktet for en persons levkår gjennom livsløpet. Figur 7 viser befolkningen over 16 år i bydelene etter høyeste fullførte utdanning. Utdan-

ningsprofilen til befolkningen i indre by øst (Gamle Oslo, Grünerløkka og Sagene) skiller seg ikke i betydelig grad fra de vestlige bydelene selv om andelen med grunnskole som høyeste fullførte utdanning og andelen med uoppgitt eller ingen fullført utdanning er noe høyere. Sagene bydel har faktisk en befolkning som er blant de høyest utdannede i hele byen. Bydelene i Groruddalen, samt Søndre Nordstrand og Østensjø skiller seg tydeligst fra de øvrige bydelene ved å ha 2–3 ganger så høy andel med grunnskole som høyeste utdanning og en langt lavere andel med universitets/høgskoleutdanning. Nordstrand bydel har en noe lavere andel innbyggere med universitets/høgskoleutdanning enn de øvrige vestlige bydelene.

Best i vest – men heller ikke så verst i øst

Vi finner ikke noen entydig støtte i statistikken for å tegne et bilde av et klart todelt Oslo med en østkant og en vestkant med helt ulike levekårsprofiler. De østlige bydelene i indre by (Gamle Oslo, Grünerløkka og Sagene) har gjennomgått store forandringer de siste årene – fra byfornyelsen på åttitallet og Handlingsprogram for Oslo indre øst fra 1997–2006 – som resulterte i opprustning av utemiljøer, husfasader, parker og byrom. Dette har ført til en såkalt gentrifiseringsprosess som innebærer en prisstigning i disse bydelene og økt innflytting av unge voksne med høy utdanning og høy inntekt. (Barstad og Skarøhamar, 2006)

Gentrifisering er et fysisk, sosialt, økonomisk og kulturelt fenomen i store byer. Arbeiderklassestrøk, gjerne nære sentrum, blir forvandlet til bydeler for mer velstående grupper. I tillegg til at mer velstående grupper har flyttet inn har også gentrifiseringen medført en fortrengning av personer med lav inntekt. Disse bydelene skiller seg dermed ikke lenger nevneverdig dårlig ut på levekårsstatistikken. De skårer rett nok jevnt over fortsatt noe lavere enn de vestlige bydelene Ullern, Vestre Aker, Nordre Aker og Nordstrand på flere av indikatorene, men ligger i flere tilfeller på nivå med St. Hanshaugen og Frogner i indre by vest. Statistikken gir altså ikke næring til «Den delte byen» i betydningen en by delt i to langs Akerselvas bredder. Det er bydelene i Groruddalen og i Søndre Nordstrand som nå fremfor alt skiller seg ut i forhold til de øvrige bydelene ved at de gjennomgående skårer lavest på levekårsindikatorene. I den forstand gir det mer mening å snakke om en tredelt by, hvor indre by utgjør én akse, ytre vest og Nordstrand en annen og drabantbyene i ytre øst og syd den tredje.

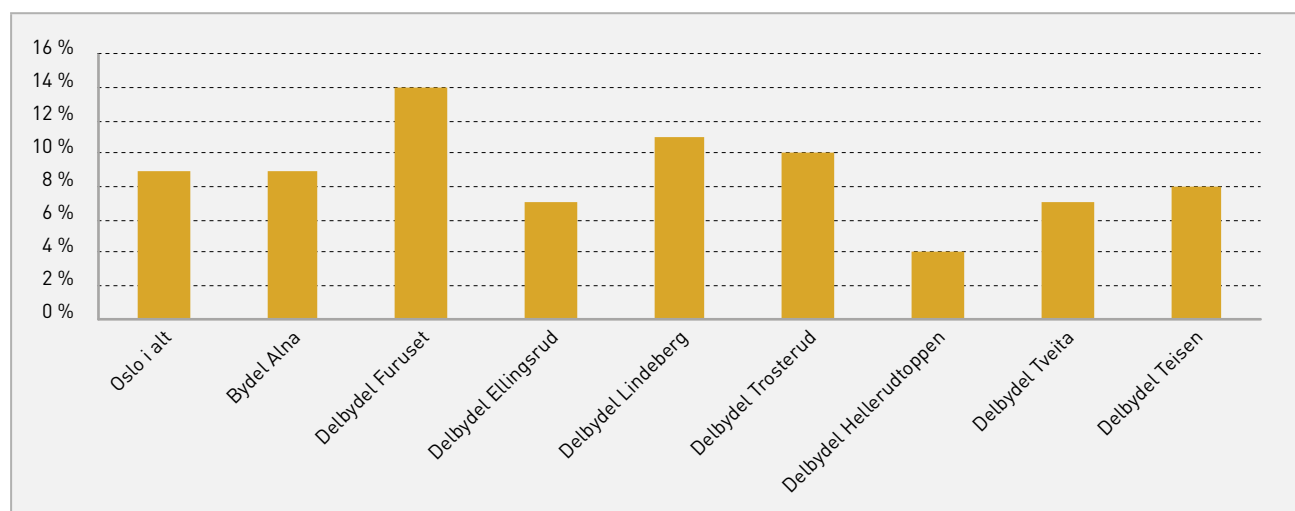
Store variasjoner innad i bydelene

Artikkelen kunne ha sluttet her. Det er imidlertid viktig å ikke overforenkle virkeligheten ved å glemme at det også er store variasjoner innad i disse drabant-bydelene i ytre øst og syd. Her vil Groruddalen tjene som et illustrerende eksempel. Groruddalen blir ofte omtalt på en negativ ladet måte – som ett sted med bestemte kjennetegn som upersonlige og fremmedgjørende høyblokker, dårlige levekår og en høy innvanderandel. Groruddalen huser 137 000 mennesker som lever sine liv i fire bydeler som i størrelse kan sammenlignes med fire store kommuner. Innad i Groruddalen er det 22 delbydeler som igjen kan deles opp i en rekke ulike grunnkretser. Studerer man levekårene i Groruddalen på et lavere geografisk nivå enn bydelsnivået, finner man fort ut at

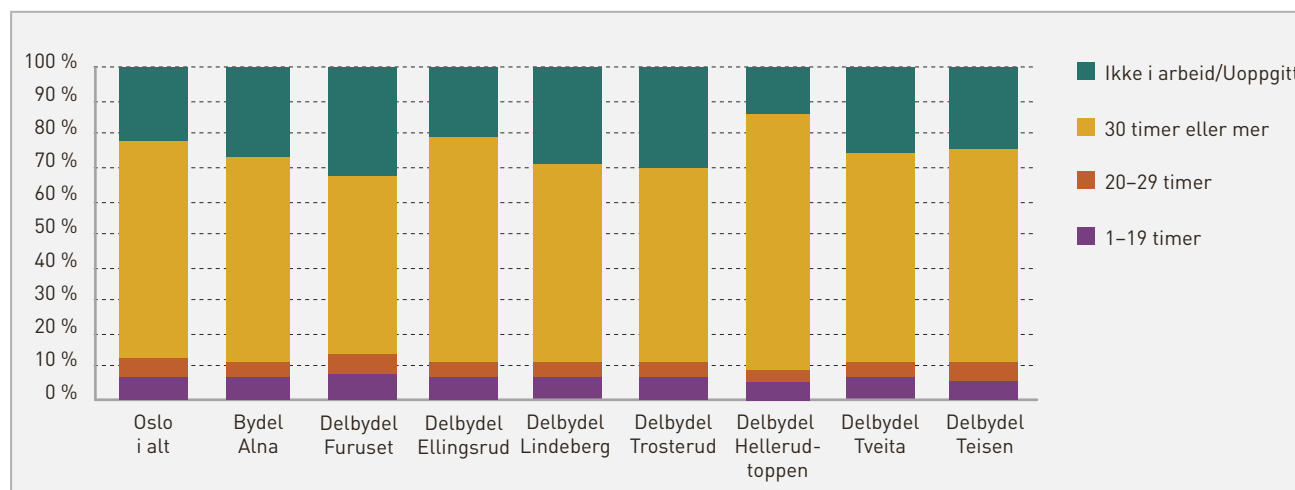
befolkningen i ulike deler av dalen skiller seg betraktelig fra hverandre mht sosioøkonomiske kjennetegn.

Ser vi for eksempel på andel husholdninger med lav inntekt etter OECD-definisjonen på tvers av de ulike delbydelene internt i Alna bydel finner vi stor variasjon. I Furuset delbydel har nær 14 prosent av husholdningene lav inntekt mot knappe fire prosent i Hellerudtoppen delbydel. Også delbydelene Ellingsrud, Tveita og Teisen har relativt færre husholdninger med lav inntekt enn gjennomsnittet i Oslo og i bydel Alna for øvrig.

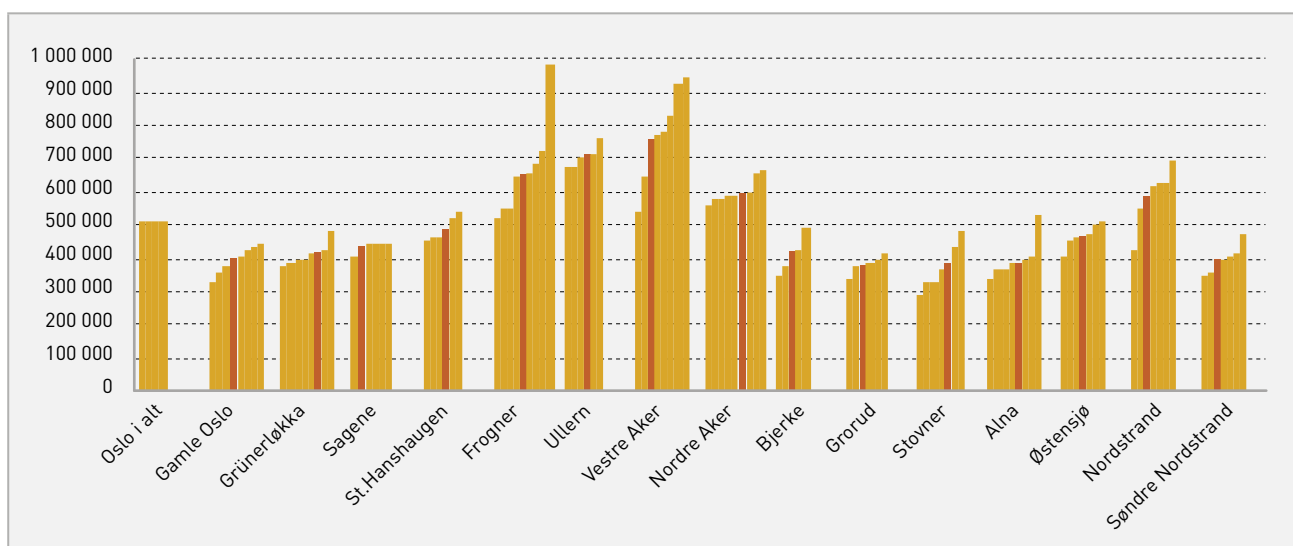
På samme måte ser vi at bak gjennomsnittstallet på 73 prosent sysselsatte i Alna bydel skjuler det seg store forskjeller. Tre delbydeler skårer under snittet for bydelen, mens Ellingsrud og Hellerud-

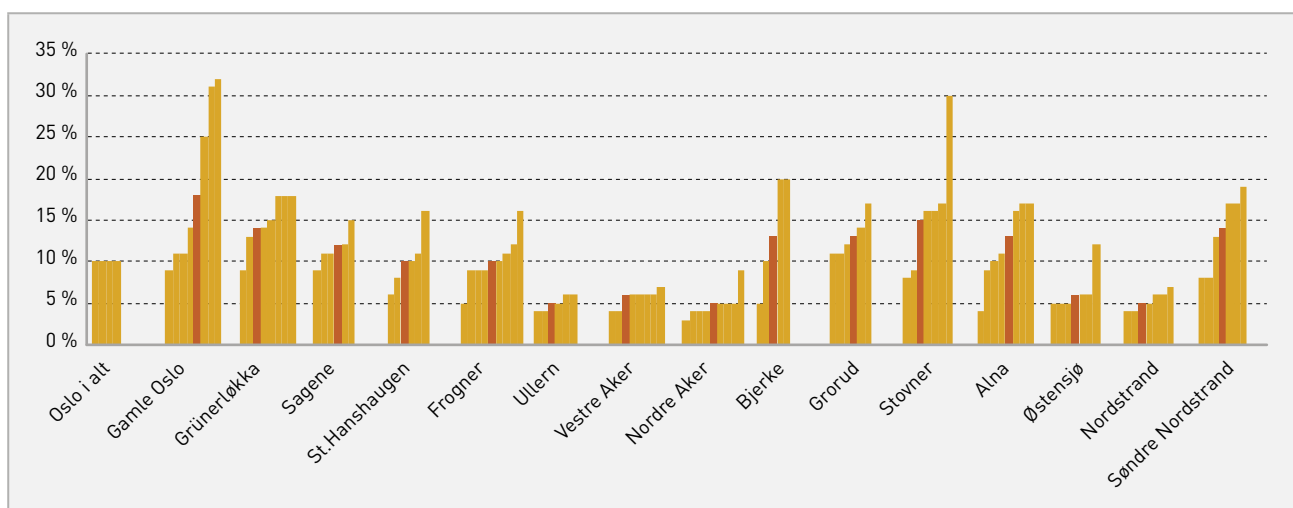
Figur 8: Andel husholdninger med lav inntekt etter OECD-definisjonen. 2012.

Figur 9: Andel sysselsatte personer 30-59 år etter antall arbeidstimer i uken. 2013.

Figur 10: Gjennomsnittlig bruttoinntekt for personer 25–66 år fordelt på bydeler og delbydeler. 2012.

Figur 11: Andel husholdninger med barn under 17 år med lav inntekt etter OECD-definisjonen. 2012.

toppen ligger over snittet, sistnevnte godt over snittet for Oslo – og på samme høye nivå som de vestlige bydelene Ullern, Vestre Aker og Nordre Aker.

På samme måte finner vi spredning innad i de øvrige bydelene i Oslo. I figur 10 er dette illustrert ved å vise gjennomsnittlig bruttoinntekt (omfatter lønnsinntekter, næringsinntekter, pensjoner og kapitalinntekter) for personer i alderen 25–66 år på tvers av bydeler og 92 delbydeler. I figuren er bydelene representert med en tynn gul søyle for hver delbydel. Den røde tynne søylen representerer gjennomsnittet for bydelen. Jo mer takkede søylene for bydelene er på toppen, jo større variasjon er det internt i bydelen på tvers av delbydelene.

Vi ser en klar tendens til at gjennomsnittlig bruttoinntekt er desidert størst i Frogner, Ullern og Vestre Aker. Det er altså her de aller mest kapitalsterke bor. Samtidig ser vi at bildet er sammensatt. Stovner har den delbydelen med desidert lavest gjennomsnittlig bruttoinntekt i hele byen. Samtidig har bydel Stovner en delbydel med høyere inntekt enn tre av delbydelene i bydel St. Hanshaugen. En delbydel i Alna ligger omtrent på nivå med en av delbydelene i Vestre Aker, og har høyere bruttoinntekter enn en av delbydelene i Frogner bydel og fem av delbydelene i bydel St. Hanshaugen.

I figur 11 er spredningen illustrert ved å vise andel husholdninger med barn under 17 år med lav inntekt etter OECD-definisjonen i 2012. Andelen fattige bar-

nehusholdninger er klart lavest i bydelene Ullern, Vestre Aker, Nordre Aker og Nordstrand. Samtidig ser vi at to delbydeler i Søndre Nordstrand har lavere andel fattige barnehusholdninger enn åtte av delbydelene i Frogner bydel. En delbydel i Alna har lavere andel slike husholdninger enn samtlige delbydeler i bydelene St. Hanshaugen og Frogner, og hhv fem av delbydelene i Nordre Aker og seks av delbydelene i Vestre Aker. Variasjonen er dessuten meget stor internt i bydelene, som for eksempel i bydelene Stovner og Gamle Oslo hvor det varierer fra åtte-ni prosent fattige barnehusholdninger i enkelte delbydeler til over 30 prosent i andre.

Det er med andre ord store levekårsforskjeller også innad i og på tvers av alle bydelene. Det innebærer at selv om bydelene i øst, og i særdeleshet bydelene i Groruddalen og Søndre Nordstrand, skårer dårligst på flere levekårsvariabler, gjelder ikke dette *alle* delbydeler i disse bydelene. Også her finnes det områder med like gode levekår som i de vestlige bydelene og vice versa. Innad i de vestlige bydelene finnes det delbydeler hvor deler av befolkningen har vel så store levekårsutfordringer som i de østlige drabantbyene. Dette viser at gjennomsnittstall på bydelsnivå tegner en virkelighet med for bred pensel, og bidrar til å gi forskjellene mellom Oslo øst og Oslo vest en mer fremtredende plass enn når statistikken brytes ned på delbydelsnivå.

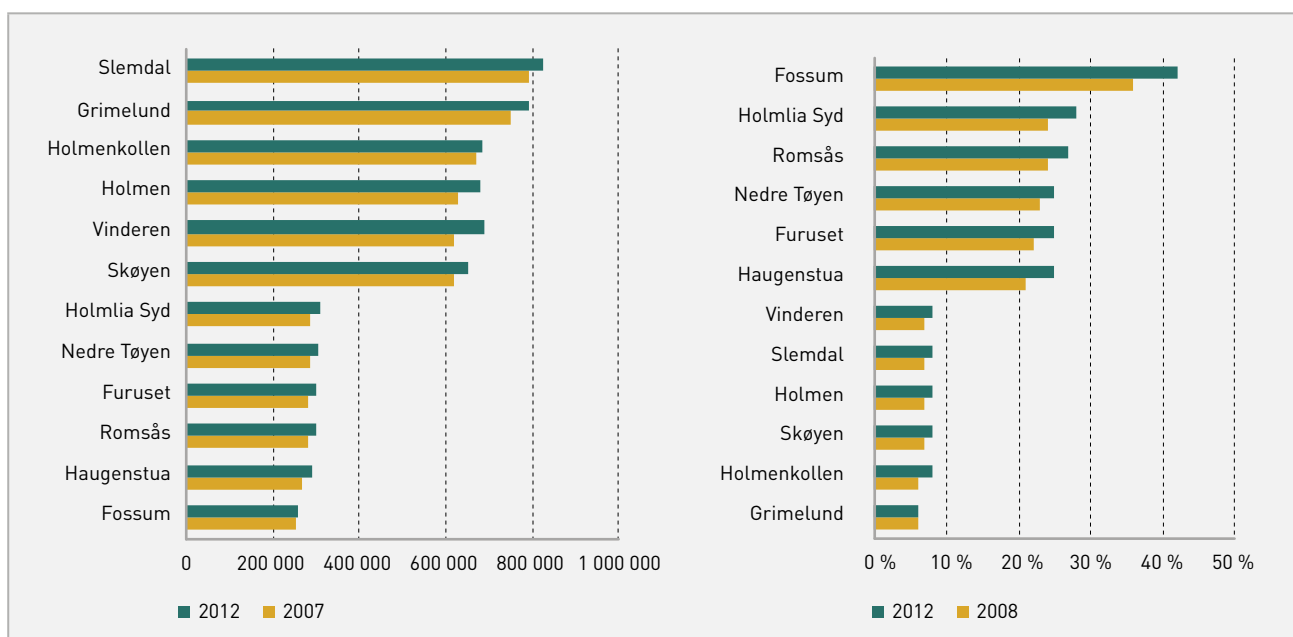
Større gap mellom de som har mest og de som har minst?

Selv om vi ikke lenger kan påstå at Oslo sosialgeografisk er delt i to – øst og vest for Akerselva, er det viktig å ikke underkommunisere at Oslo fortsatt er en by med store sosiale og økonomiske forskjeller. Avstanden mellom de delbydelene i vest som gjennomgående har lavest andel levekårsutfordringer, og delbydelene i øst som har størst andel levekårsutfordringer, er store og økende.

Under er dette illustrert ved å vise gjennomsnittlig bruttoinntekt i 2007 og 2012 og andelen husholdninger som får over halvparten av inntekten sin i form av offentlige overføringer i 2008 og 2012, i seks delbydeler som hhv. skårer blant de laveste og høyeste på flere av levekårsvariablene. Flere av delbydelene som skårer dårligst har allerede vært, eller skal bli, innsatsområder i såkalte områdeløft hvor målet er å aktivisere lokalbefolkningen i nærmiljøet sitt og gjøre områdene til bedre steder å bo og ferdes i.

Gjennomsnittlig bruttoinntekt for personer 17 år og over ligger mer enn tre ganger høyere på Slemdal i Vestre Aker enn på Fossum i Stovner bydel. Vi ser også at det er mellom tre og syv ganger så mange

Figur 12: Gjennomsnittlig bruttoinntekt for personer 17 år og over i 2007 og 2012 og andel husholdninger hvor over halvparten av inntekten kommer fra offentlige overføringer, 2008 og 2012.

som får over halvparten av inntekten sin i form av offentlige overføringer i de dårligst stilte delbydelene (som alle befinner seg i øst), sammenlignet med de best stilte delbydelene (som alle befinner seg i vest). De østlige delbydelene har dessuten hatt en relativt sterk økning i husholdninger som hovedsakelig lever av offentlige overføringer de siste fire år, mens andelen har holdt seg nokså stabilt lave i de vestlige delbydelene.

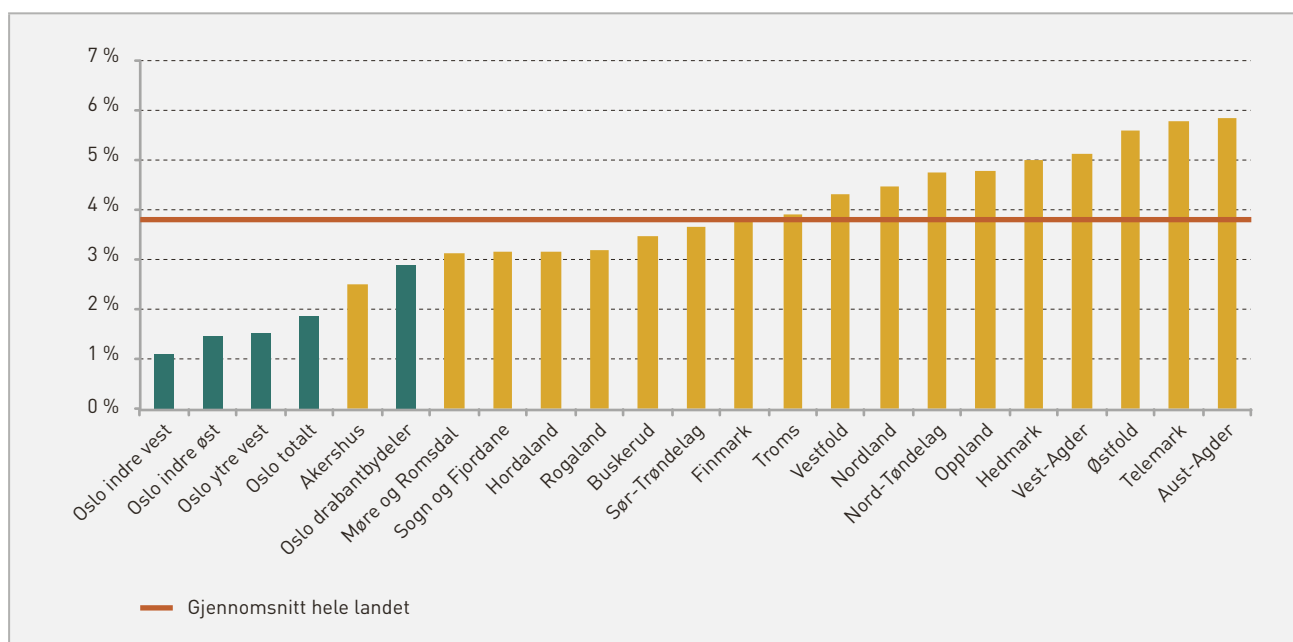
Dette kan skyldes endrede flyttemønstre i byen, ved at like i stadig større grad flytter sammen med like. I media handler gjerne ghettofiseringen av Oslo først og fremst om at mange innvandrere og mindre ressurssterke nordmenn bosetter seg i de samme bydelene. Som det fremgår av figur 12 er det også tegn til at de rikeste og mest ressurssterke klumper seg sammen i bestemte deler av byen. Ljunggren og Andersen (2014) betegner bydelene i ytre vest for «de gylne ghettoene» og finner at de rikeste i byen er de som bor aller mest adskilt fra andre grupper. Dette mener de er svært uheldig for byens sosiale utvikling og fortjener vel så mye oppmerksomhet som det omvendte fenomenet. Figuren kan illustrere at gapet mellom de som er best stilt og de som er dårligst stilt i Oslo blir stadig større – og denne sosiodemografiske kløften har et helt klart og tydelig øst-vest skille.

Det er vestkanten som skiller seg ut

Til nå har vi fokusert på de *relative* levekårsutfordringene bydelene og delbydelene i mellom. Vi har funnet til dels betydelige levekårsforskjeller i ulike deler av byen. Bydelene i ytre vest skårer gjennomgående best på levekårsindikatorerne og de øvrige bydelene følger etter i rekkefølgen indre by vest, indre by øst og drabantbyene i ytre by øst og syd. Hva betyr disse forskjellene? Er det levekårene på vestkanten som er ekstremt gode eller er levekårene i drabantbyene veldig dårlige?

Sammenligner vi gjennomsnittlig alminnelig inntekt i østkantbydelene med gjennomsnittstall for andre fylker i Norge kommer de ikke spesielt dårlig ut. Gjennomsnittlig alminnelig inntekt på østkanten (alle østkantbydelene sett under ett), er i 2012 litt over 260 000 kroner. Til sammenligning ligger åtte fylker under dette nivået, og 16 fylker har gjennomsnittlig alminnelig inntekt under 300 000 kroner. Akershus ligger høyest med en gjennomsnittsinntekt på 334 000 kroner. I Vestre Aker bydel ligger gjennomsnittsinntekten til sammenligning 200 000 kroner over dette nivået.

Bydelene i Oslo øst skiller seg heller ikke negativt ut på uførestatistikken. Figur 13 viser andelen uføre personer i alderen 18–49 år i 18 fylker (gule søyler) sammenlignet med Oslo (grønne søyler) totalt og gruppert som indre by øst (Gamle Oslo, Grünerløkka og Sagene), indre by vest (Frogner og St. Hans-

Figur 13: Andel uføre personer i 19 fylker og fire bydelsgrupperinger i Oslo per desember 2013.

haugen), ytre vest (Ullern, Vestre Aker, Nordre Aker og Nordstrand) og drabantbyene i øst og syd (Bjerke, Grorud, Alna, Stovner, Østensjø og Søndre Nordstrand). Vi ser at Oslo har lavere andel uføre enn landsgjennomsnittet og alle de øvrige fylkene. Dette gjelder også for drabantbyene i øst og syd, med unntak av at Akershus har en litt lavere andel uføre.

Oslo har en høyt utdannet befolkning hvor 47,5 prosent¹ av befolkningen over 16 år hadde høyere universitets/høgskoleutdanning i 2013. Stovner bydel har lavest utdanningsnivå med 22,1 prosent med høyere utdanning, mens St. Hanshaugen ligger høyest med 61,1 prosent. Sammenligner vi med utdanningsnivået i de øvrige norske kommunene finner vi at hele 270 kommuner har en lavere andel høyt utdannede enn Stovner bydel. Søndre Nordstrand bydel har 31,9 prosent høyt utdannede. Dette regnes som lavt i Oslo, men kun 28 kommuner i Norge ligger over dette nivået.

Også i et nordisk og europeisk perspektiv kommer Groruddalen og andre norske drabantby- og forstadsområder godt ut på levekårsindikatorer (Brattbakk mfl. 2006). Det er fortsatt en variert befolkning, boligene er jevnt over av god kvalitet og områdene har relativt variert boligsammensetning, det offentlige tjenestetilbudet er godt, og det er innslag av grupper med høy utdanning og med god inntekt. Oslo kommunes publikumsundersøkelse for 2014

viser også at nær 7 av 10 av beboerne i bydelene i Groruddalen og Søndre Nordstrand i stor grad trives i sitt nærmiljø. Befolkningen i Groruddalen og Oslo syd er dessuten svært fornøyd med tilgangen på natur og friluftsområder der de bor.

At østkanten, og da særlig drabantbyene, skårer dårligere enn vestkanten på en rekke levekårsvariabler betyr med andre ord ikke at levekårene generelt er veldig dårlige på østkanten. Det kan derimot hevdes at det langt på vei er urimelig å sammenligne østkantbydelene med bydelene på vestkanten med best levekår, ettersom vestkanten ligger mye lengre unna det «normale» levekårsnivået i Norge enn hva de fleste av bydelene på østkanten i Oslo gjør.

De fleste har det bra i Oslo

– men noen har det verre enn andre

Vi har i denne artikkelen pekt på at det er en større andel av befolkningen i de østlige bydelene, og da særlig i Groruddalsbydelene og Søndre Nordstrand, som har levekårsutfordringer i form av arbeidsledighet, lav inntekt, lav utdanning og redusert funksjonsevne. Vi har samtidig understreket at det ikke lenger er et entydig øst-vest skille i byen hvor bydelene øst for Akerselva gjennomgående skårer dårligere enn de vestlige bydelene på alle levekårsindikatorer. Vi har sett at Oslo har en variert befolkning og at levekårene i stor grad også skiller seg fra hverandre over relativt små geografiske avstander innad i bydelene. Delbydeler på østkanten har i mange til-

¹ Her er ikke medregnet personer med uoppgitt eller ingen utdanning.

feller bedre skåre på levekårsvariablene enn delbydeler på vestkanten. Det gir dermed kanskje mer mening å snakke om en sammensatt by enn en delt

by, selv om drabantbyene gjennomgående skiller seg dårligst ut på statistikken og således kan hevdes å være «den nye østkanten».

Det er imidlertid viktig å ha i tankene at dersom en bydel skårer dårligst på samtlige levekårsvariabler sammenlignet med resten av byen betyr ikke det at *de fleste* menneskene i denne bydelen er levekårsutsatt. Når 25 prosent av befolkningen på Haugenstua får over halvparten av inntektene sine i form av offentlig overføringer betyr det på den annen side at 75 prosent (altså langt de fleste) av befolkningen på Haugenstua *ikke* får over halvparten av inntekten sin i form av offentlige overføringer.

Samtidig er Oslo en by i rask endring. Hvert år vokser befolkningen med om lag 10 000 personer. Flyttestrømmer endrer seg, og levekårene er på stadig vandring i byen. Det er derfor god grunn til fortsatt å følge nøye med på utviklingen i enkelte delbydeler i drabantbyene og i indre by øst som gjennomgående skårer lavest på en rekke levekårsindikatorer. Når vi i tillegg vet at individer som mangler ressurser på ett levekårsområde også ofte gjør det på andre områder (Hagen et.al 1994), er det grunn til å anta at det i disse delbydelene er en viss andel av befolkningen som sliter ganske tungt langs mange dimensjoner. Det til tross for at de aller fleste også her – nok har det ganske bra.

Tekst: Monica Lund, Byrådsavdeling for finans

Kilder til statistikk:

Figur 1-12: Statistisk sentralbyrå (SSB) / Statistikkbanken Oslo kommune

Figur 13: Kommunal- og moderniseringsdepartementet (Grønt hefte 2014)/SSB

Referanser:

Andersen, Patrick Lie og Jørn Ljunggren, (2014): *Gylne ghettos. Inntektselitens bostedssegregering i Oslo, 1980–2005*, I: Olav Korsnes; Marianne Nordli Hansen & Johannes Hjelbrekke (red.), *Elite og klasse i et egalitært samfunn*. Universitetsforlaget.

Barstad, Anders og Torbjørn Skarðhamar, (2006): *Levekår i Oslo. Utviklingen av levekårene i Oslo indre øst*. Artikkel i *Samfunnsspeilet* 2006/2.

Brattbakk, I. m.fl.(2006), *Tiltak i tide. Muligheter og utfordringer for Groruddalen*, NIBR-notat 2006:126

Epland, Jon og Mads Ivar Kirkeberg (2014): *Barn i lavinntektsusholdninger – Flere innvandrerbarnfamilier med lavinntekt*, SSB-artikkel publisert 18. mars 2014.

Hagen, Kåre, Anne Britt Djuve og Pernille Vogt (1994): *Oslo: den delte byen?* Fafo-rapport161

Løyland Omholt, Elisabeth og Frøydis Strøm (2014): *Inntektsstatistikk over innvandrere, 2012. Lavere inntekt blant innvandrere*. SSB-artikkel publisert 3. juli 2014.

Hjerte- og karsykdommer i Oslo

Betydelige helseforskjeller mellom bydelene

Hjerte- og karsykdommene er årsak til rundt en tredjedel av alle dødsfall i Oslo. I perioden 2009 til 2011 ble det registrert 7 732 tilfeller av iskemiske hjertesykdommer og 3 708 tilfeller av karsykdommer i hjernen i Oslo. Det er forskjeller i dødelighet og i forekomst av hjertekarsykdommer mellom bydelene.

Hjerte- og karsykdommer er et samlebegrep som omfatter sykdommer i hjerte og kretsløp. Karsykdommer er en fellesbetegnelse på sykdommer som er lokalisert i blodkarene. Denne artikkelen konsentrerer seg om iskemiske hjertesykdommer (iskemi vil si lokal blodmangel) og karsykdommer i hjernen.

Folkehelse og sykdomsforebygging

Investering i forebygging og bedre tiltak mot ikke-smittsomme sykdommer vil redusere for tidlig død samt sykkelighet og uførhet. Det vil også forbedre livskvalitet og trivsel.

Iskemiske hjertesykdommer er sykdommer som skyldes for liten blodtilførsel til hjertemuskelen. Hjerteinfarkt oppstår når iskemi har vart lenge nok til at hjertemuskelcellene dør (nekrose). Hjerteinfarkt kan føre til dødsfall.

Hjerneslag fører til hjerneskode som skyldes for lite blodtilførsel til hjernecellene eller hjerneblødning. Nedsatt blodtilførsel kan skyldes en blodpropp i hjernekarene som fører til hjerneinfarkt. Hjerneslag kan føre til delvis eller fullstendig lammelse og død.¹ Hjerneslag fører ofte til større funksjonstap og dermed høyere sykkelighet enn hjertesykdom, for eksempel varig lammelse i arm og/eller ben.

I Folkehelsemeldingen 2013² presenteres de målene som Norge vil arbeide med fremover for å forebygge livsstilssykdommer. Målene er basert på WHOs globale mål for forebygging og kontroll av livsstilssykdommer:

Dødelighet

- 1) 25 prosent reduksjon i tidlig død som følge av hjerte- og karsykdommer, kreft, diabetes og kronisk lungesykdom.

Risikofaktorer

- 2) Minst 10 prosent reduksjon i skadelig bruk av alkohol.
- 3) 10 prosent reduksjon i forekomst av utilstrekkelig fysisk aktivitet.
- 4) 25 prosent reduksjon i forekomst av forhøyet blodtrykk, eller unngå økning i forekomst avhengig av situasjonen i det enkelte land.
- 5) 30 prosent reduksjon i gjennomsnittlig inntak av salt.
- 6) 30 prosent reduksjon i forekomst av tobakksbruk for personer over 15 år.
- 7) Stoppe økningen i diabetes og overvekt.

I tillegg er det utformet to mål som gjelder tilgjengelighet til legemidler og annen behandling for å forebygge hjerteinfarkt og slag og behandle livsstilssykdommer.

I lov om folkehelsearbeid vektlegges kommunenes helhetlige ansvar for det befolkningsrettede folkehelsearbeidet.

Oslo kommune har vedtatt Folkehelseplan for Oslo 2013–16³. Planen er en overordnet strategisk plan for folkehelse som gjelder alle kommunens virksomheter. Planen skal støtte opp under og løfte frem det helsefremmende og forebyggende arbeidet som allerede skjer i Oslo. Planen legger vekt på tidlig intervensjon og satsing på barn og ungdom. Barn tilbringer mye av tiden i barnehager, skoler og fritidsordninger. Disse institusjonene kan bidra til gode levevaner ved å tilrettelegge for variert fysisk aktivitet og gode kostvaner for alle. Samtidig har kommunen implementert nasjonale, faglige retningslinjer for veiing og måling i helsestasjons- og skolehelsetjenesten, og kan dermed følge med på undervekt og overvekt hos barn og unge og tilby individuelle oppfølgingstiltak.

Andre type tilbud Helsedirektoratet anbefaler når det gjelder forebygging er blant annet etablering av frisklivssentraler i alle landets kommuner. Nasjonal helse- og omsorgsplan 2011–2015 (St.meld.16 2010-

–2011) beskriver «frisklivssentraler» som et viktig tiltak for å nå målene om å forebygge mer og bedre. Frisklivssentralen er en kommunal forebyggende helsetjeneste med tilbud om hjelp til endring og mestring av levevaner. Frisklivssentralen gir strukturert oppfølging primært gjennom helsesamtale, tilbud om fysisk aktivitet, kostholdsendring og snus- og røykeslutt.

Dødeligheten på grunn av hjerte- og karsykdommer i Oslo

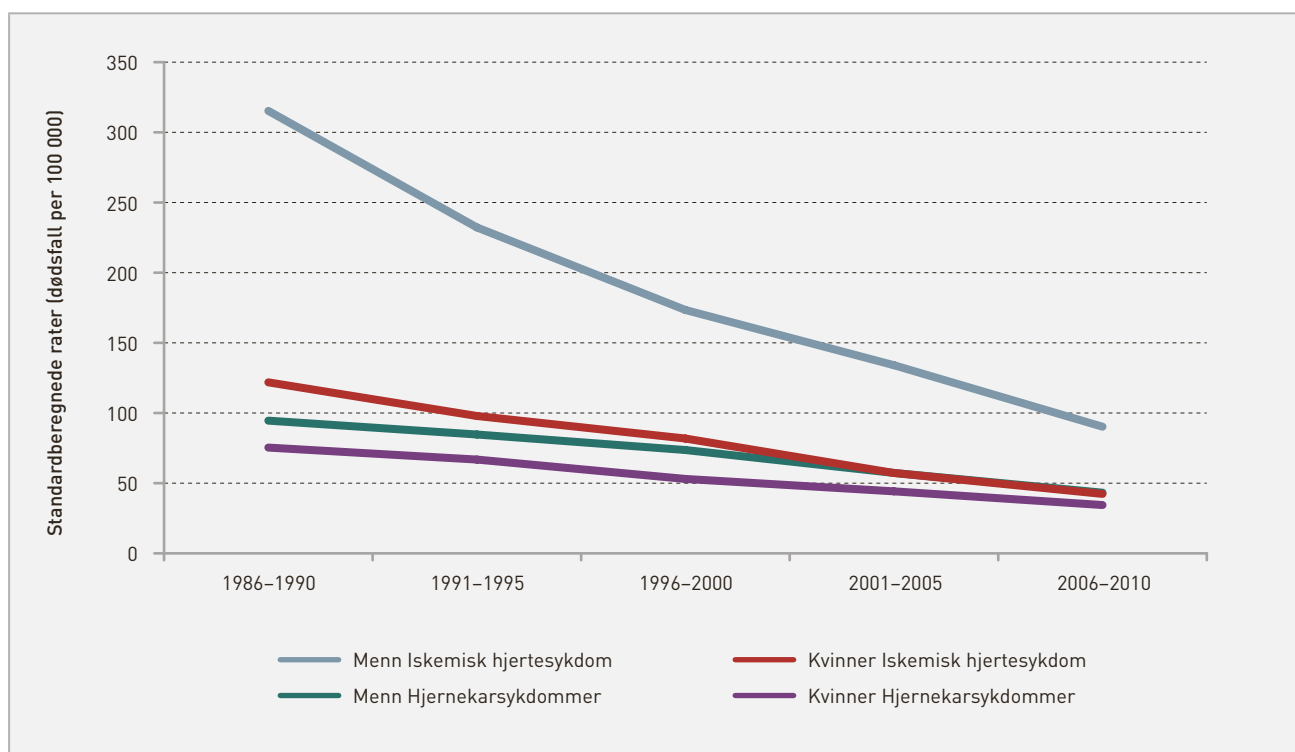
Ifølge WHO er hjerte- og karsykdommer årsak til den største andelen dødsfall innen ikke-smittsomme sykdommer. Dødsfall forårsaket av hjerte- og karsykdommer utgjør 48 prosent, etterfulgt av kreft (21 prosent) og kroniske luftveissykdommer (12 prosent)⁴.

Hjerteinfarktdødeligheten i Norge har vist en sterkt fallende tendens i alle aldersgrupper. For aldersgruppene under 80 år hadde dødeligheten i 2007 falt om lag 70 prosent fra 1980, og for personer over 80 år med om lag 40 prosent. Flere peker på at forebygging og behandling har ført til en reduksjon i dødeligheten⁵. Likevel advarer forskerne om at denne utvikling kan snu fordi vi ser en klar tendens til en negativ endring av flere viktige risikofaktorer for sykdommen som fysisk inaktivitet og fedme⁶.

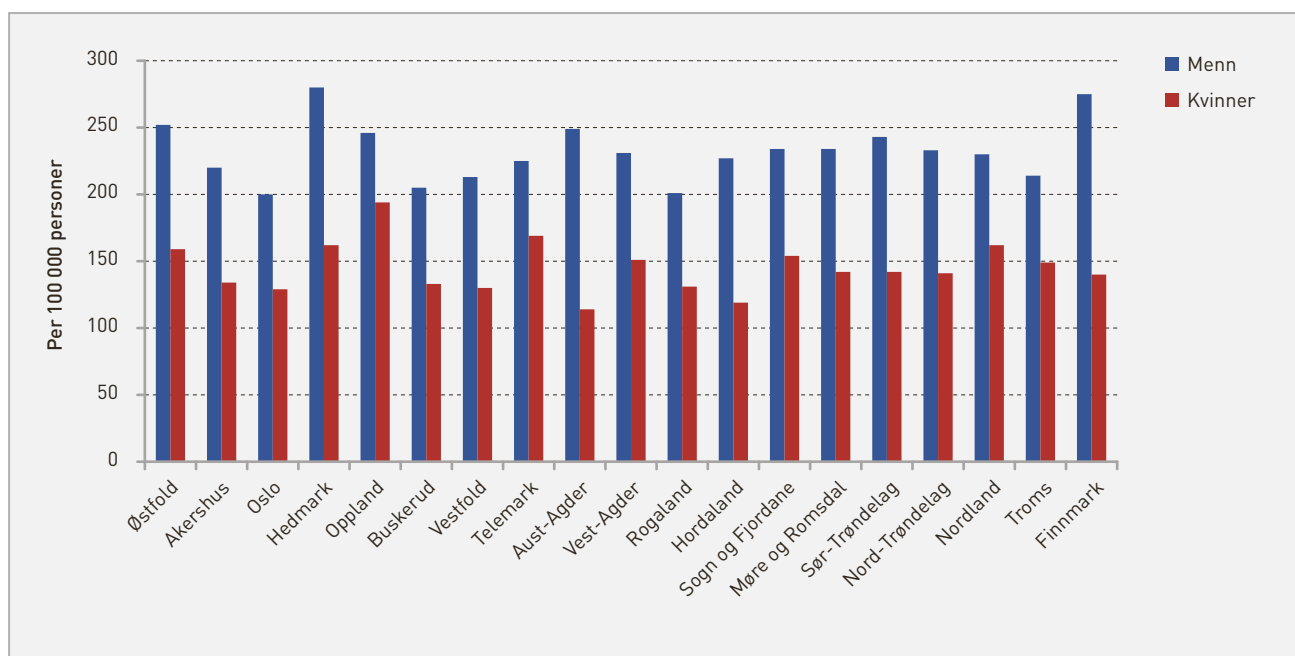
I Oslo som i resten av landet er hjerte- og karsykdommer en viktig årsak til dødelighet. Hjerte- og karsykdommer var i 2010 den vanligste dødsårsaken for menn, og den nest vanligste for kvinner, etter kreft.

Dødeligheten forårsaket av hjerte- og karsykdommer har blitt redusert i Oslo som i resten av landet. Figur 1 viser en fordeling av dødelighet av hjerte- og karsykdommer for kvinner og menn fra 1986–2010*. Ratene er aldersstandardisert basert på befolkningen i 1981. Figur 1 viser en reduksjon i dødeligheten, både på grunn av iskemisk hjertesykdom og kar-

* For beregning av rater for hjertekarsykdommer er det tatt utgangspunkt i alle innleggelser og dagbehandling ved somatiske sykehus for pasienter 35 år og eldre bosatt i Oslo i perioden 2009–2011. For hjernekarsykdommer gjelder bare sykehus- innleggelser. Pasienter med flere innleggelser er telt bare en gang. Det kan være flere feilkilder i statistikken. Statistikk for Oslo som helhet inneholder alle tilfeller inklusive de som har ukjent bydel. Det mangler informasjon om bydelstilhørighet for rundt 2,6 prosent av tilfellene av iskemisk hjertesykdommer, tilsvarende tall for karsykdommer i hjerne var 1,3 prosent. Personer som dør hjemme og ikke har vært innlagt på sykehus kan være utelatt fra statistikken. Med iskemiske hjertesykdommer refereres det til angina pectoris, akutt hjerteinfarkt og andre iskemiske hjertesykdommer.

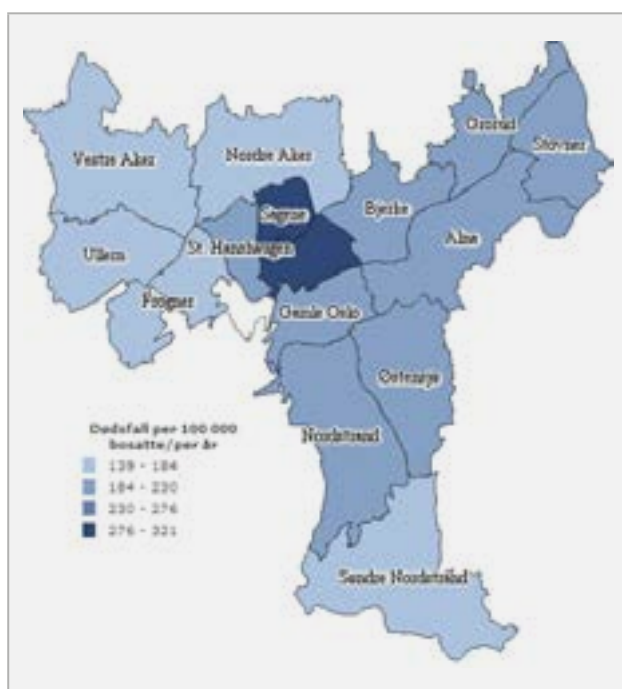
Figur 1: Utvikling av dødelighet på grunn av iskemiske hjertesykdom og hjerne karsykdommer over tid i Oslo for kvinner og menn. 1986-2010. Kilde: Statistisk sentralbyrå

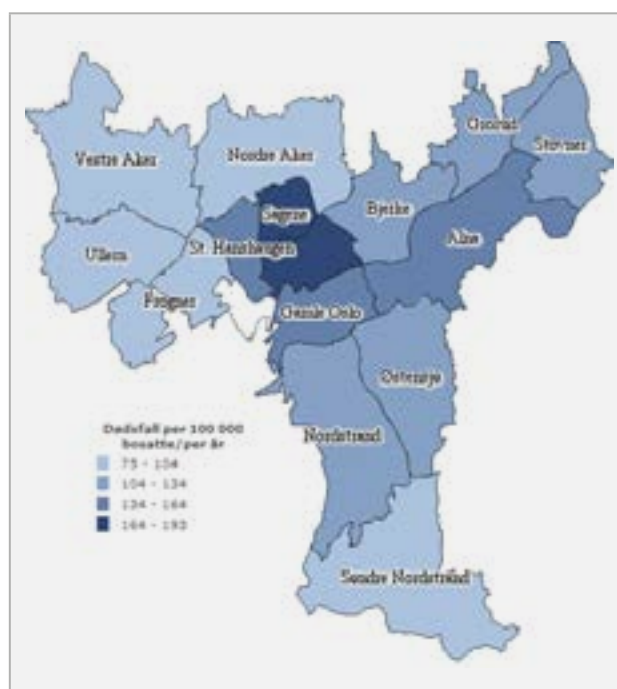
Figur 2: Dødelighet på grunn av hjerte- og karsykdommer for kvinner og menn etter fylker. 2012
Kilde: Norgeshelsa, Folkehelseinstituttet

sykdommer i hjernen. Nedgangen er mest markant for iskemisk hjertesykdom hos menn. Sammenlignet med andre fylker er Oslo blant fylkene med laveste

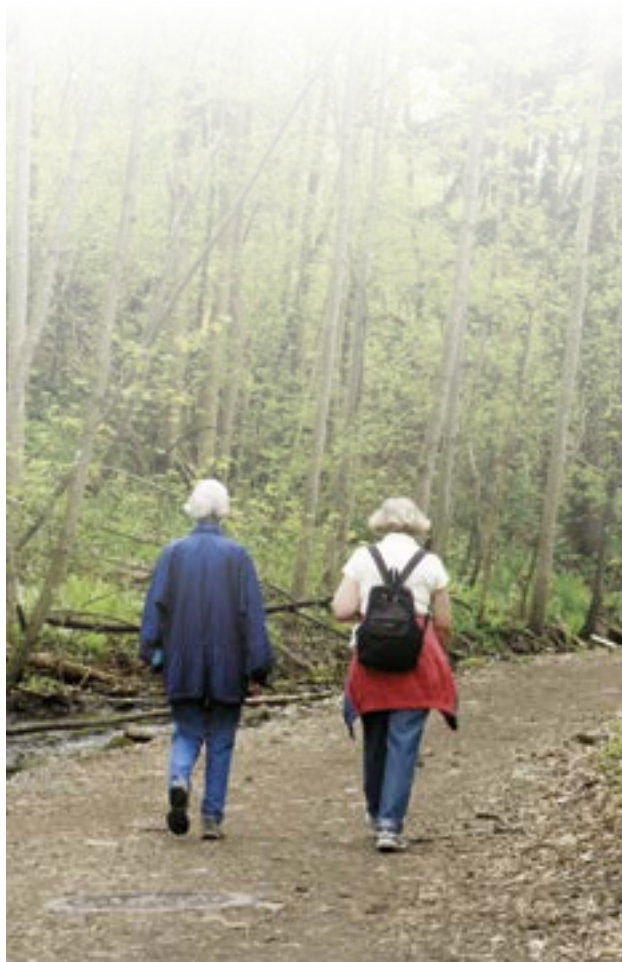
dødelighetsrater i landet, både for menn og kvinner (Figur 2).

Figur 3: Dødelighet hos menn forårsaket av hjerte- og karsykdommer i bydeler i Oslo. Treårsperiode, 2007–2009. Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 4: Dødelighet hos kvinner forårsaket av hjerte- og karsykdommer i bydeler i Oslo. Treårsperiode, 2007–2009. Kilde: Statistisk sentralbyrå

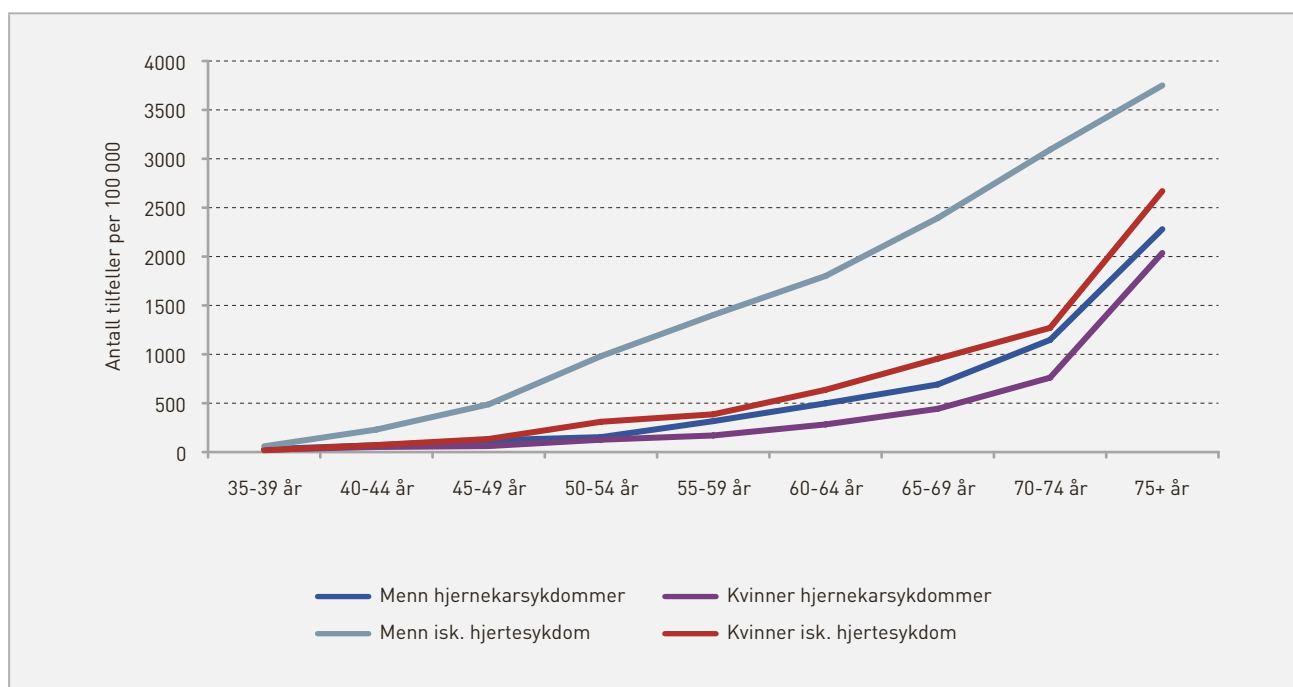

Dødsårsaksstatistikken viser at hjerte- og karsykdommene var årsak til rundt en tredel av alle dødsfall i Oslo i perioden 2007–2009. Bydelene Grünerløkka, Sagene og Gamle Oslo hadde de høyeste dødsratene. Bydelene Ullern, Søndre Nordstrand, Nordre Aker og Vestre Aker hadde lavest dødelighetsrater i den samme perioden. Figur 3 og 4 viser dødelighet av hjerte- og karsykdommer fordelt etter bydel.

Forekomst av hjerte- og karsykdommer i Oslo

Risikoen for å få hjerteinfarkt øker med alderen. I Oslo ble 7 732 personer på 35 år og eldre behandlet på sykehus (dagbehandling og innleggelse) på grunn av iskemiske hjertesykdommer i perioden 2009–2011. Litt under halvparten (45 prosent) av tilfellene var hjerteinfarkt. Menn ligger høyst når det gjelder iskemiske hjertesykdommer (Figur 5), og sto for 61,1 prosent av tilfellene.

I samme periode ble det registrert 3 708 tilfeller av karsykdommer i hjernen i Oslo. Hjerneslag utgjør 84 prosent av alle tilfellene. Karsykdommer i hjernen var mer jevnt fordelt mellom kjønnene enn for iskemisk hjertesykdom, med en svak overvekt av kvinner (53,3 prosent).

Figur 5: Aldersfordeling av sykehusopphold forårsaket av hjerte- og karsykdommer i Oslo. Treårsperiode 2009–2011. Kilde: Norsk pasientregister

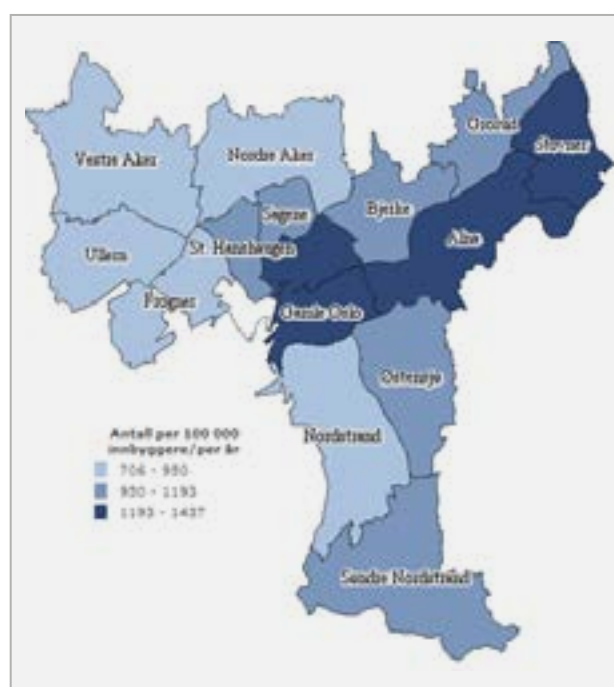
Forekomst av iskemiske hjertesykdom i ulike bydeler i Oslo

Forskjeller i forekomsten av innleggelser grunnet iskemisk hjertesykdommer blant bydelene er stor. Ser vi på forekomst i ulike deler av Oslo finner vi at i perioden 2009–2011 hadde de vestlige bydelene de laveste ratene, mens bydelene i indre og ytre øst hadde de høyeste. Forekomsten i bydelene Gamle Oslo, Grünerløkka og Stovner var nesten to ganger høyere sammenlignet med vestlige bydeler. Bydelene med de laveste ratene var bydelene Vestre Aker, Frogner, Ullern og Nordre Aker (Figur 6).

Analysen av hyppigheten av iskemisk hjertesykdom i aldersgruppene 45–49 år og 50–54 år viser at flere bydeler har langt høyere rater enn Oslo som helhet. Blant disse bydelene er, Grünerløkka, Gamle Oslo, Alna, Stovner og Grorud.

Akutt hjerteinfarkt

Akutt hjerteinfarkt er en gruppe av sykdommer under iskemiske hjertesykdommer. Oslo er blant fylkene med lavest forekomst av akutt hjerteinfarkt etter Nord-Trøndelag og Vestfold (Figur 7).

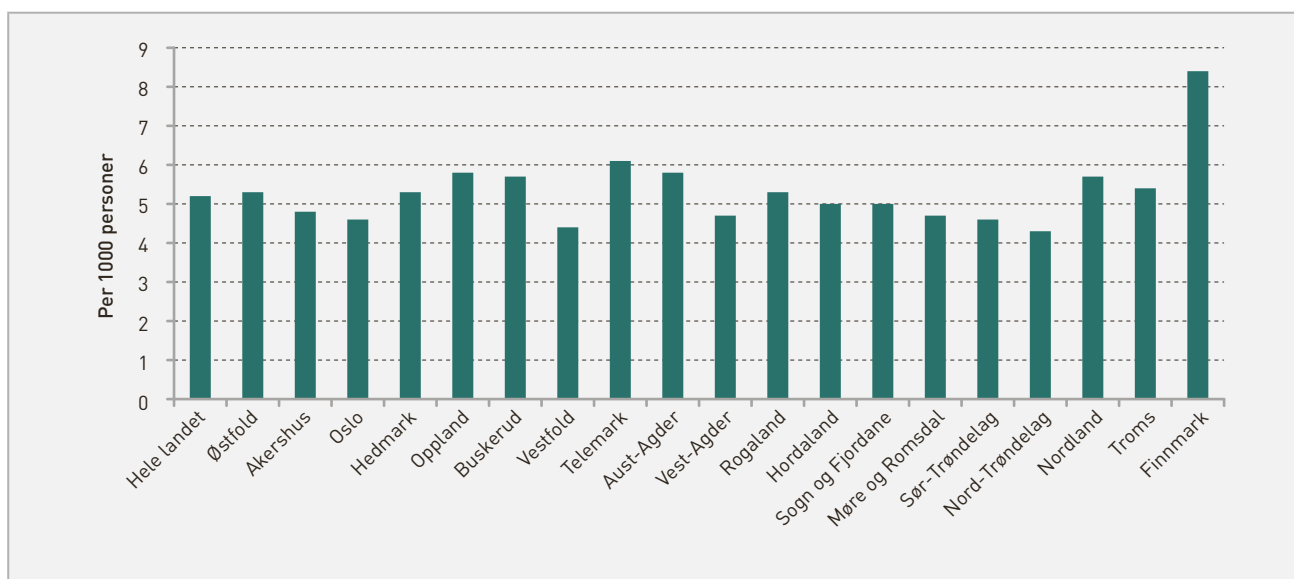
Figur 6: Antall pasienter 35 år og eldre innlagt i somatiske sykehus med iskemisk hjertesykdom fordelt etter bydel. Treårsperiode 2009–2011 Kilde: Alders-standardiserte rater er beregnet med data fra Norsk pasientregister

I perioden 2009–2011 ble 3 509 personer 35 år og eldre bosatt i Oslo behandlet på sykehus for akutt hjerteinfarkt. I gjennomsnitt legges det hvert år inn rundt 1 170 personer over 35 år på sykehus med akutt hjerteinfarkt.

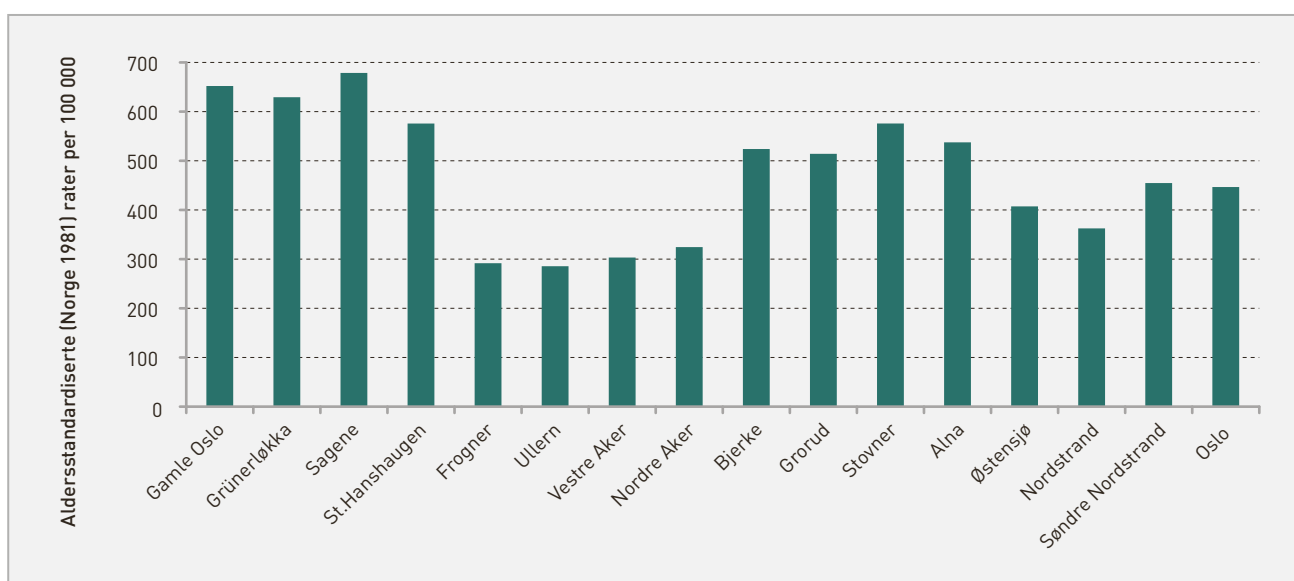
Hyppigheten av hjerteinfarkt tiltar med alderen, særlig hos menn. I Oslo ble 444 personer mellom 35 og 54 år innlagt på sykehus på grunn av hjerteinfarkt i perioden 2009–2011. Dette tilsvarte nesten

13 prosent av det totale antall hjerteinfarkttilfeller i befolkningen.

Bydelene i indre øst (Sagene, Gamle Oslo og Grünerløkka) og Bydel Stovner hadde høyest forekomst av innleggelser grunnet akutt hjerteinfarkt. Bydelene i ytre by vest (Ullern, Vestre Aker, Nordre Aker) og Bydel Frogner hadde de laveste ratene (Figur 8).

Figur 7: Antall personer innlagt i somatiske sykehus med iskemisk hjertesykdom fordelt etter fylker. 2012
Kilde: Norgeshelsa, Folkehelseinstituttet

Figur 8: Antall pasienter 35 år og eldre innlagt i somatiske sykehus med akutt hjerteinfarkt fordelt etter bydel per år. Treårsperiode 2009–2011. Kilde: Aldersstandardiserte rater er beregnet med data fra Norsk pasientregister

Forekomst av hjerneslag i bydelene

I perioden 2009–2011 ble 3 120 osloborgere innlagt på sykehus på grunn av hjerneslag. I gjennomsnitt tilsvarer dette rundt 1 040 personer årlig. Utviklingen har holdt seg stabilt siden 2009.

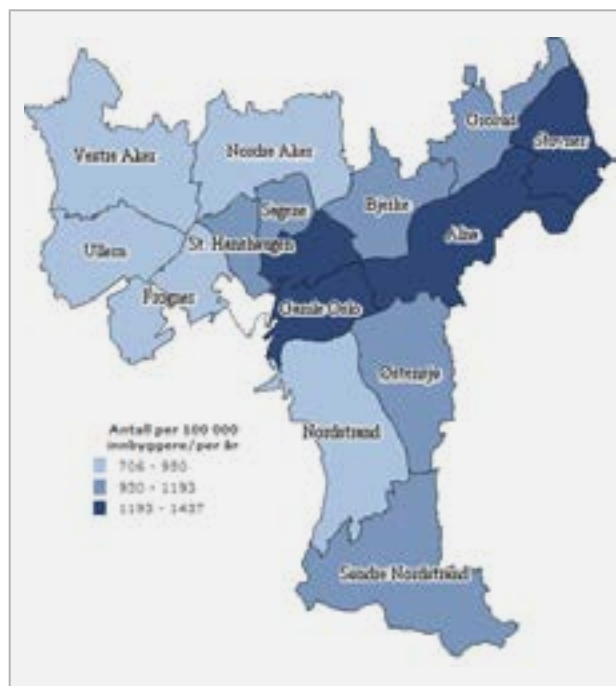
I Oslo utgjør hjerneslag omkring 84,2 prosent av alle tilfellene av karsykdommer som oppstår i hjernen. De fleste som får hjerneslag er eldre mennesker. Nesten 80 prosent av tilfellene av hjerneslag i Oslo i perioden 2009–2011 var personer over 64 år. Det er likevel viktig å merke seg at en del av slagpasientene er relativt unge mennesker. I samme periode var 20,8 prosent av innleggelsene hos personer under 65 år. I aldersgruppen 35–49 år fikk 144 personer hjerneslag (5 prosent av alle tilfeller).

Det er store forskjeller i forekomst av hjerneslag-innleggelser mellom bydelene. Forskjellen er markant i aldersgruppen 35–64 år (Figur 9). Bydelene Gamle Oslo og Sagene hadde de høyeste ratene i perioden 2009–2011, mens bydelene Frogner og Nordstrand hadde de laveste ratene. Generelt hadde de vestlige bydelene (Bydel Frogner, Bydel Nordre Aker, Bydel Ullern og Bydel Vestre Aker) lavere rater enn gjennomsnittet for Oslo.

Med hensyn til forekomsten av hjerneslag blant de eldste aldersgruppene, 65 år og eldre, var bydelsforskjellene noe mindre enn blant 35–64-åringene. Bydelene Grünerløkka, Sagene, Gamle Oslo og Bjerke, hadde de høyeste ratene, mens de vestlige bydelene hadde de laveste ratene.

Risikofaktorer

Ifølge Verdens Helseorganisasjon (WHO) er negative livsstilsfaktorer anslått til å forårsake om lag 80 prosent av iskemisk hjertesykdom og karsykdom i hjernen. Blant disse faktorene har vi: tobakksrøyking, fysisk inaktivitet, usunt kosthold og skadelig bruk av alkohol. Disse risikofaktorene er forbundet med fire sentrale metabolske og/eller fysiologiske forandringer: høyt blodtrykk, overvekt/fedme, høyt blodsukker og hyperlipidemi (økt konsentrasjon av kolesterol og triglyserid). WHO anslår at høyt blodtrykk er årsak til 51 prosent av dødsfallene som skyldes hjerneslag og 45 prosent av dødsfallene som skyldes iskemisk hjertesykdom. Diabetes er anslått å være årsak til rundt 22 prosent av dødsfallene på grunn av iskemisk hjertesykdom og 16 prosent av dødsfallene forårsaket av hjerneslag.⁷

Figur 9: Antall pasienter 35–64 år innlagt i somatiske sykehus med hjerneslag fordelt etter bydel. Treårsperiode 2009–2011. Kilde: Aldersstandardiserte rater er beregnet med data fra Norsk pasientregister

En studie fra Norge fra 2007, basert på data fra fem fylker blant annet Oslo, viste at store andeler av befolkningen har forhøyet risiko for hjerteinfarkt, hjerneslag og type 2-diabetes. I aldersgruppene 30–60 år var omkring 30 prosent dagligrøykere, rundt 50 prosent mosjonerte under tre timer i uken og 75 til 90 prosent hadde totalkolesterol over anbefalt nivå. Blant 60-åringene hadde 40 til 50 prosent forhøyet blodtrykk og rundt 23 prosent hadde fedme.⁸

Risikofaktorer og forskjeller mellom bydelene

Helseundersøkelsen for Oslo (HUBRO) i 2001–2002, viser forskjeller i forekomst av risikofaktorer i Oslo inndelt i fire regioner (Ytre øst, Ytre vest, Indre vest og Indre øst*). Data fra helseundersøkelsen er fortsatt aktuell å studere når vi ser på sykdom hos den voksne befolkningen i Oslo. Flere risikofaktorer er beskrevet i undersøkelsen blant annet: diabetes, høyt blodtrykk, kolesterolnivå, overvekt/fedme, røyking og fysisk inaktivitet. Når det gjaldt høyt blodtrykk var det ingen tydelig forskjell mellom bydeler og regioner. Videre var det små forskjeller i målt kolesterolnivå mellom bydeler og regioner i Oslo.

* HUBRO undersøkelsen bruker bydelsinndelingen fra 1988–2003. Denne er ikke identisk med dagens bydelsinndeling

Det var betydelige forskjeller i forekomsten av diabetes, overvekt, fysisk inaktivitet og røyking i 2002. Disse risikofaktorene var vanligere i østlige bydeler enn i vestlige bydeler.⁹ Når det gjelder røyking hadde indre øst flest røykere, nesten halvparten av menn i 60-årsalderen oppga å røyke daglig, mot under 20 prosent av menn i samme alder i ytre vest. Blant kvinner i 60-årsalderen røykte 37 prosent i indre øst, mot 20 prosent i ytre vest. Det var relativt store forskjeller mellom regionene for 40- og 60-åringer, mens forskjellene var noe mindre blant unge og eldre.

Overvekt og fysisk inaktivitet i den unge befolkningen er viktige risikofaktorer i et folkehelseperspektiv. En helseundersøkelse blant barn i Oslo i 2004 viser en forekomst på over 27 prosent overvektige 8-åringer og 12-åringer i flere bydeler i Oslo. Blant bydelene med høyst andel overvektige barn var Bydel Alna og indre østlige bydeler som Bydel Grünerløkka og Bydel Sagene. (Bydel Gamle Oslo deltok ikke i undersøkelsen).¹⁰

En undersøkelse gjennomført i Oslo i 2010 av Norges idrettshøgskole, viser at forskjellen mellom østlige og vestlige bydeler ikke er stor når det gjelder fysisk aktivitet hos barn og unge. Undersøkelsen påpeker imidlertid at en stor andel barn og unge ikke tilfredsstilte anbefalingene om å være moderat aktiv i minimum 60 minutter hver dag. Den minst aktive gruppen var 15-åringene. Bare 59 prosent av jentene og 69 prosent av guttene tilfredsstilte anbefalingene.¹¹

Tidligere forskning kan tyde på at landbakgrunn kan ha betydning for hjerneslag.¹² En studie foretatt i Sverige viste at hyppighet av hjertekarsykdommer blant kvinner som har søreuropeisk, tyrkisk, og iransk bakgrunn var høyere enn blant svensker.¹³ Undersøkelsen er justert for flere risikofaktorer. Stress kan også være en risikofaktor for hjerneslag. En studie om sammenheng mellom stress og forekomst av hjerneslag i København viser at individer med høyt stressnivå hadde nesten en fordoblet risiko for dødelig hjerneslag sammenlignet med personer som ikke var stresset.¹⁴

Vanskeligstilte og kommunale boliger

Begrepet «vanskeligstilte» brukes ofte i boligmarked for å referere til personer som ikke har mulighet til å skaffe seg og/eller opprettholde en tilfredsstillende bosituasjon på egen hånd. Den sosiale boligpolitikken i Norge har i stor grad blitt rettet mot spesifikke målgrupper, slik som bostedsløse, flyktninger, personer med nedsatt funksjonsevne og personer med svak økonomi.¹⁵ Antall kommunale boliger i en bydel kan ha innvirkning på forekomsten av hjerte og karsykdommer. Personer med lav inntekt er ofte overrepresentert i gruppene med svak helse og høyere dødelighet.¹⁶

I Oslo finnes det store variasjoner når det gjelder disponerte kommunale boliger i hver bydel. Bydelene Sagene, Gamle Oslo og Grünerløkka er blant bydelene med flest kommunale boliger. Nesten halvparten (48 prosent) av byens kommunale boliger er fordelt på disse tre bydelene.

Samfunnsøkonomiske kostnader

Kostnader for hjerte- og karsykdommer er et viktig tema i lys av Samhandlingsreformen. Reformen pålegger et større ansvar til kommunene for forebygging og tidlig innsats på lokalt nivå. Kommunene skal bidra til helhetstenking gjennom forebygging, tidlig intervensjon, tidlig diagnostikk, behandling og oppfølging, slik at helhetlige pasientforløp i størst mulig grad kan ivaretas innenfor laveste effektive omsorgsnivå.

Kostnader knyttet til hjerte- og karsykdommer deles i direkte og indirekte kostnader. Direkte kostnader inkluderer utgifter til sykehus, utgifter til tjenester som tilbys av leger eller annet helsepersonell, og utgifter til legemidler, helseomsorg og helseforsikring.¹⁷ Det kan også beregnes ikke-medisinske direkte kostnader, blant annet pasientutgifter til spesielle typer mat, transport og hjemmehjelp.¹⁸ Indirekte kostnader inkluderer tapt inntekt på grunn av korttids- og langtidssykemelding, uførhet eller død. Tapt inntekt for omsorgspersoner til pasienten kan også regnes som indirekte kostnader. Unge som rammes av hjerteinfarkt eller hjerneslag, er assosiert med de største kostnadene.¹⁹

Forekomst av hjerneslag øker med alderen. Ny befolkningsframskriving i Oslo viser en gjennomsnittlig årlig vekst på 2,3 prosent i aldersgruppen 67–79 år frem mot 2035.²⁰ Dette kan indikere at dersom ratene for hjerneslag forblir uendret kan vi forvente en økning i antall hjerneslagtilfeller i Oslo de neste 20 årene. Økende antall eldre i Oslo kan bety en økning i kostnader knyttet til forekomsten av sykdommen.

Tekst: Ruby Del Risco Kollerud, Aleksejus Petrila og Tore W Steen, Helseetaten.

Referanser

- 1 Nylenna M. Medisinsk ordbok (7. utgave). 2009. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- 2 Helse- og omsorgsdepartementet. Folkehelsemeldingen. Meld. St.34 (2012–13).
- 3 Oslo kommune. Folkehelseplan for Oslo 2013–16. Tilgjengelig fra: [http://www.helseetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/Helseetaten%20\(HEL\)/Internett%20\(HEL\)/Dokumenter/Folkehelseplan%20for%20Oslo.pdf](http://www.helseetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/Helseetaten%20(HEL)/Internett%20(HEL)/Dokumenter/Folkehelseplan%20for%20Oslo.pdf)
- 4 World Health Organization. World health statistics 2012. ISBN 978 92 4 156444. Tilgjengelig fra: http://www.who.int/gho/publications/world_health_statistics/EN_WHS2012_Full.pdf
- 5 Kaare Harald Bønaa. Dødelighet av hjerteinfarkt. Tidsskr Nor Legeforen nr. 5, 2011; 131.
- 6 Reikvam Å, Hagen T. Endringer i dødelighet av hjerteinfarkt. Tidsskr Nor Legeforen nr. 5, 2011; 131: 468–70.
- 7 World Health Organization. World health statistics 2012. ISBN 978 92 4 156444, side. Tilgjengelig fra: http://www.who.int/gho/publications/world_health_statistics/EN_WHS2012_Full.pdf
- 8 Graff-Iversen S, Jenum AK, Grøtvedt L. Risiko-faktorer for hjerteinfarkt, hjerneslag og diabetes i Norge. Tidsskr Nor Lægeforen nr. 19, 2007; 127.
- 9 Grøtvedt L. Helseprofil for Oslo. Nasjonal Folkehelseinstitutt, Oslo kommune, Program for storbyrettet forskning. Juli 2002.
- 10 Helse- og velferdsetaten. Skolebarns vekt i Oslo. 2004.
- 11 Kolle E, Støren J, Hansen B, et al. Fysisk aktivitet blant befolkningen i Oslo kommune. Data fra de to nasjonale kartleggingsundersøkelsene, fysisk aktivitet blant norske barn og Kan1. Norges idretts-høgskole. Desember 2010.
- 12 Boussier M G. Stroke prevention: an update. Front Med., 2012; 6(1):22–34.
- 13 Gadd M, Johansson S E, Sundquist J, Wändell P. The Trend of Cardiovascular Disease in Immigrants in Sweden. European Journal of Epidemiology. 2005; 20 (9): 755–760.
- 14 Truelsen T, Nielsen N, Boysen G, Grønbaek M. Self-Reported Stress and Risk of Stroke. The Copenhagen City Heart Study. Stroke. 2003; 34: 856–862.
- 15 Norges offentlige utredninger. Rom for alle. En sosial boligpolitikk for framtiden. Oslo 2011:15. ISSN 0333-2306
- 16 Elstad JI, Dahl E, Hofoss D. Associations between relative income and mortality in Norway: a register-based study. Eur J Public Health. 2006;16:640–4.
- 17 Anis A H, Zhang W, Bansback N, et al. Obesity and overweight in Canada: an updated cost-of-illness study. Obes Rev. 2010; 11: 31–40.
- 18 Kupersmith J, Holmes-Rovner M, Hogan A, et al. Cost-effectiveness analysis in heart disease, I: General principles. Progress in Cardiovascular Diseases. 1994; 37: 161–184.
- 19 Taylor T N, Davis P H, Toren J T, et al. Lifetime cost of stroke in the United States. Stroke. A journal of cerebral circulation. 1996; 27(9): 1459–1466.
- 20 Gundersen N H, Strand N P. Befolkningsframskrivningen 2015–2035 Oslospeilet. Utgave 1/2014.

Barneflyttinger – fra vugge til ransel

Hvert år flytter det flere barn i førskolealder ut av Oslo, enn det flytter inn. Av alle barn som bor i Oslo i sitt første leveår har 1/3 flyttet ut av Oslo før de når skolealder. Noe av dette kompenseres gjennom innflytting, især fra utlandet. Det er klare tendenser til at utflyttingen av barn og unge fra de ulike byområdene går i samme retning ut av Oslo som byområdenes beliggenhet i Oslo. Mange født i vest, flytter videre vestover, og mange født i øst flytter østover.

Oslo har hatt en sterk befolkningsvekst det siste tiåret, også i barnebefolkningen. I perioden fra 2005 og til 2014 vokste antall barn i alderen 0–5 år fra 41 800 til 51 900. I 2013 ble det født over 1 200 flere barn i Oslo enn i 2004. Selv om Oslo har hatt en sterk økning i antall barn i førskolealder, flytter mange barn ut av byen før de begynner på skolen. Sett i forhold til et antall på omtrent 10 000 som fødes hvert år i Oslo, er det kun 80 prosent som begynner på skole i Oslo seks år senere. Som det fremgår av figur 1 har den samlede netto utflyttingen av førskolebarn variert fra om lag 1 500 til om lag 2 500 etter årtusenskiftet.

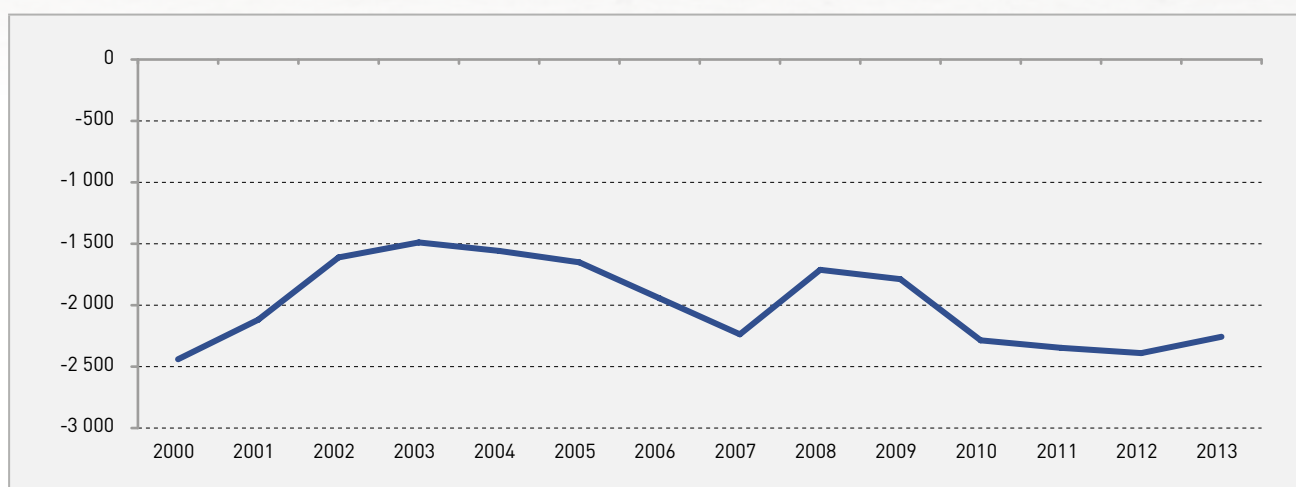
I 2013 var det over 4 700 barn under 6 år som flyttet ut av byen, og nesten 2 500 som flyttet inn. Dette tilsvarte en netto utflytting på ca 2 250 for 0–5-åringene. Den negative flyttebalansen blant førskolebarna skyldes alene et utflyttingsoverskudd fra Oslo til Akershus og Norge for øvrig. I flyttebalansen mellom Oslo og utlandet hadde samme aldersgruppe

en netto innvandring på like over 500 barn i 2013. Tendensen med en betydelig innenlandsk netto utflytting blant førskolebarn, som i noen grad kompenseres for av netto innvandring, har vært gjennomgående de seneste årene.

Fra vugge til ransel

For å undersøke hvordan flyttingene foregår fra de enkelte byområder av Oslo og til en noe mer finmasket inndeling av Oslos pendlingsomland, har vi fulgt to årskull av barn som bodde i Oslo i sitt første leveår i 2004 og 2007 og undersøkt hvor disse barna bor som seksåringer i henholdsvis 2010 og 2013.

Vi har delt inn Oslo i fem byområder, bestående av indre Oslo øst (bydelene Gamle Oslo, Grünerløkka og Sagene), indre Oslo vest (bydelene St. Hanshaugen og Frogner), ytre Oslo vest (bydelene Ullern, Vestre og Nordre Aker), ytre Oslo øst (bydelene Bjerke, Grorud, Stovner og Alna) og ytre Oslo sør (bydelene

Figur 1: Samlet netto innflytting til Oslo 2000-2013. Personer i aldersgruppen 0-5 år

Østensjø, Nordstrand og Søndre Nordstrand). Pendlingsområdet til Oslo består av Akershus, som er inndelt i de fire regionene Follo, Asker og Bærum, Nedre Romerike og Øvre Romerike, samt det øvrige pendlingsområdet utenfor Akershus, som her består av til sammen 40 kommuner med mer enn 5 prosent netto innpendling til Oslo fordelt fra fylkene Østfold, Hedmark, Oppland, Buskerud og Vestfold. De øvrige tilflyttingsregionene består av landet for øvrig og utlandet.

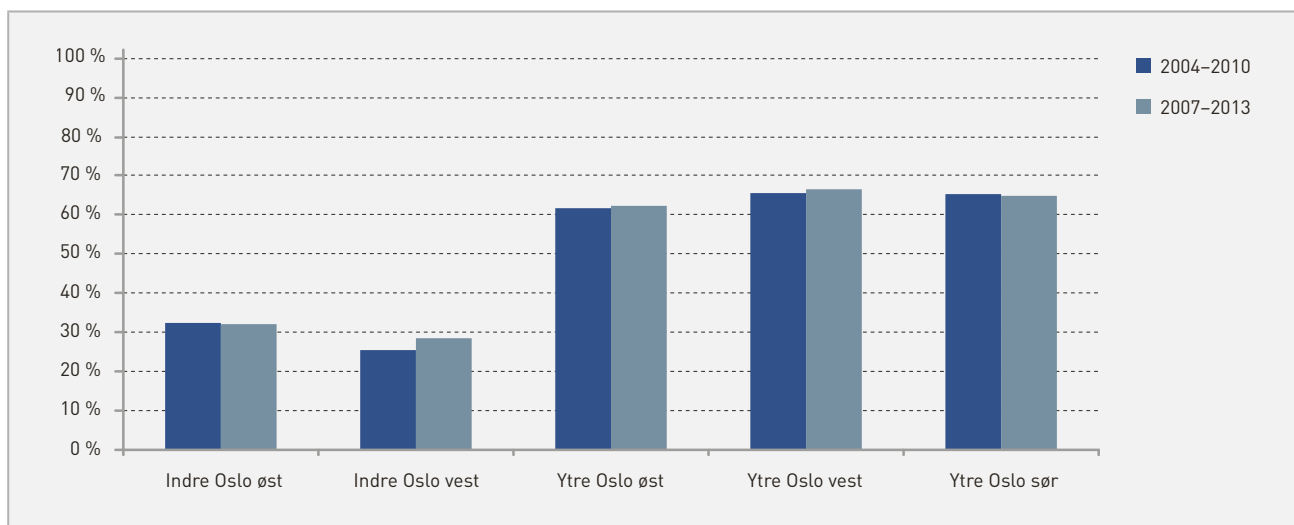
Om lag 2/3 av barna som bor i Oslo i sitt første leveår er også bosatte i hovedstaden som seksåringer, mens altså om lag 1/3 av alle barna har flyttet ut i perioden fra sitt første leveår til det året de fyller seks år.

Det er imidlertid viktig å påpeke at flyttestrømmene av førskolebarn ikke bare går ut av byen, men at også en del barn født andre steder flytter til Oslo innen de når en alder på seks år. Det flytter barn til Oslo fra både Akershus, pendlingsområdet for øvrig, landet for øvrig og utlandet før barna når skole-

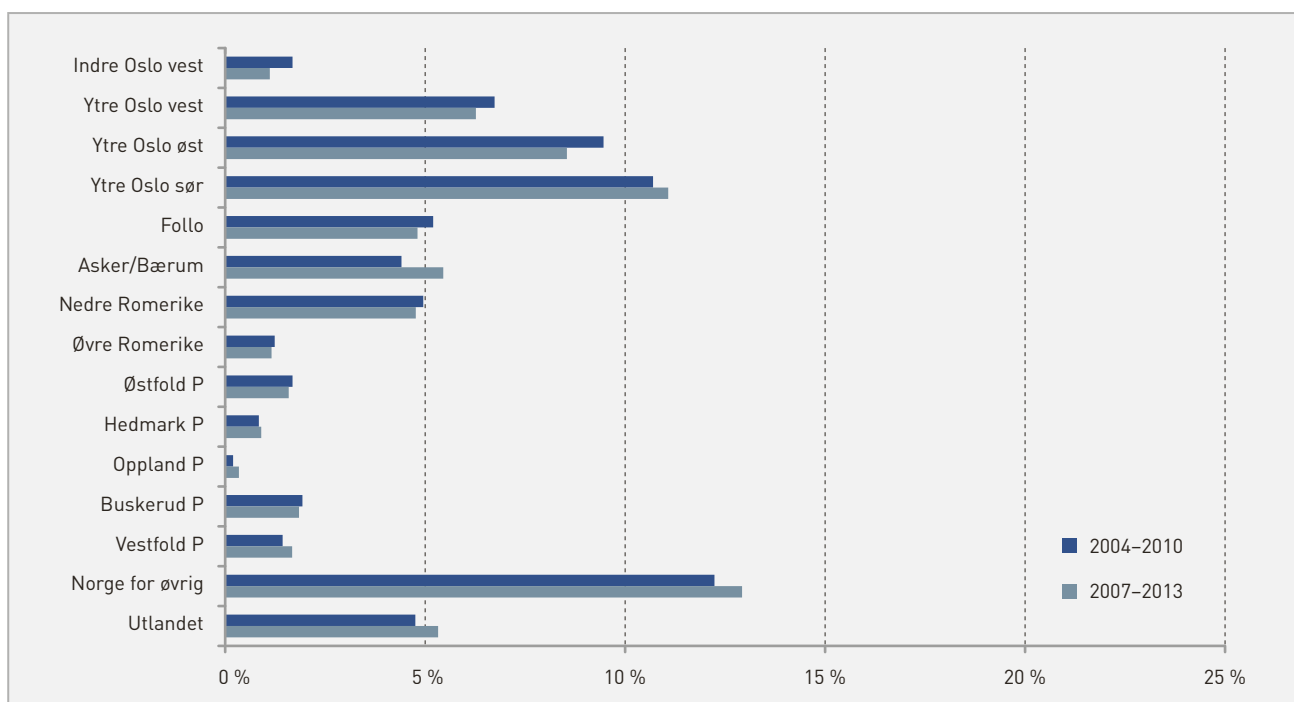
alderen. Av en samlet brutto utflytting på 1/3 av alle barna som bor i Oslo i sitt første leveår blir nær 40 prosent kompensert gjennom innflytting av førskolebarn som er født andre steder enn i Oslo. I sum gir dette et antall seksåringer som utgjør litt i underkant av 80 prosent av antall barn som seks år tidligere bodde i Oslo som nullåringer. Eller sagt med andre ord, at antall barn som begynner sitt første skoleår i Oslo utgjør om lag 4/5 av antall barn som bor i Oslo i sitt første leveår.

Store forskjeller mellom byområdene

I Stambøl (2013) ble det påvist en klar mobilitet av barn fra de indre bydelene av Oslo dels til de ytre bydelene, men også ut av byen, og da især til Akershus. Dette kommer også klart frem i det endrede bosettingsmønsteret blant barn fra de er spebarn og frem til begynnende skolealder. Som vi ser av figur 2 er det spesielt barn født i de indre byområdene som flytter ut før de når skolealder.

Figur 2: Prosentandel av antall 0-årige barn i 2004 og 2007 som bor i samme byområde som 6-åringer i 2010 og 2013

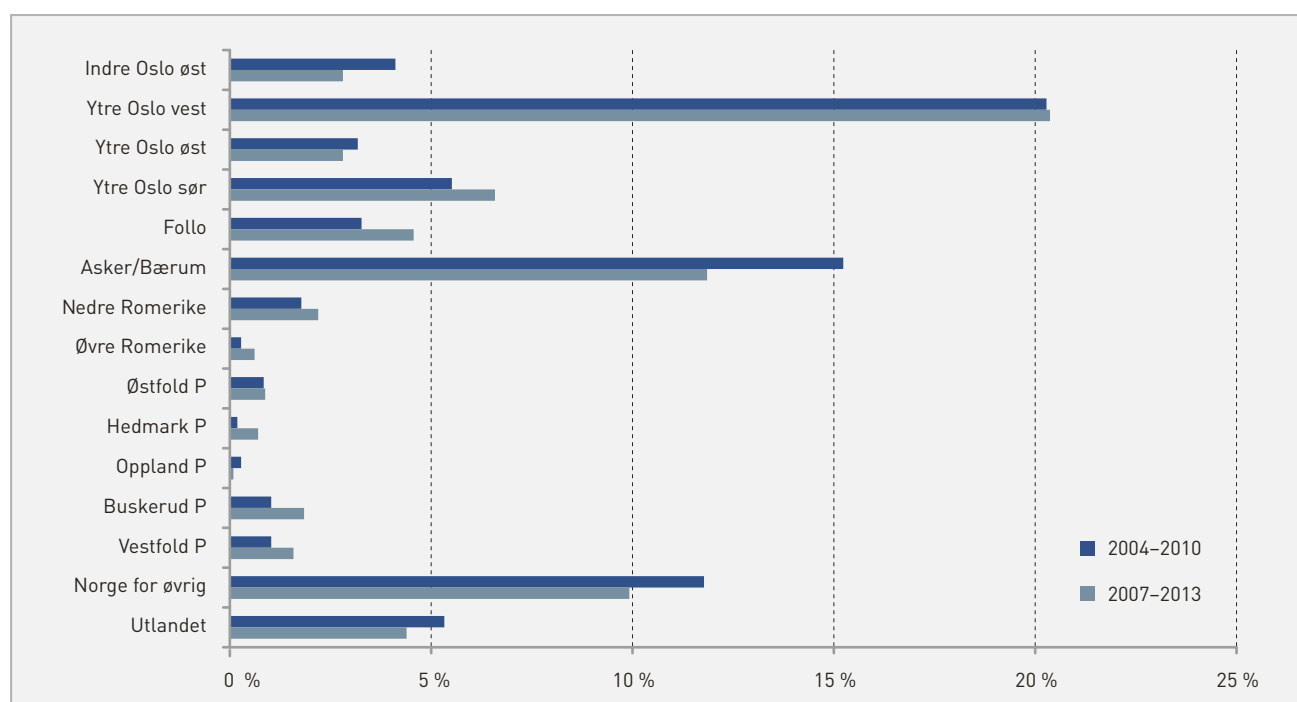

Figur 3: Prosentandel av antall 0-årige barn i INDRE OSLO ØST i 2004 og 2007 etter bostedsregion som 6-åringer i 2010 og 2013 utenfor byområdet. P = Nettopendling til Oslo > 5 prosent

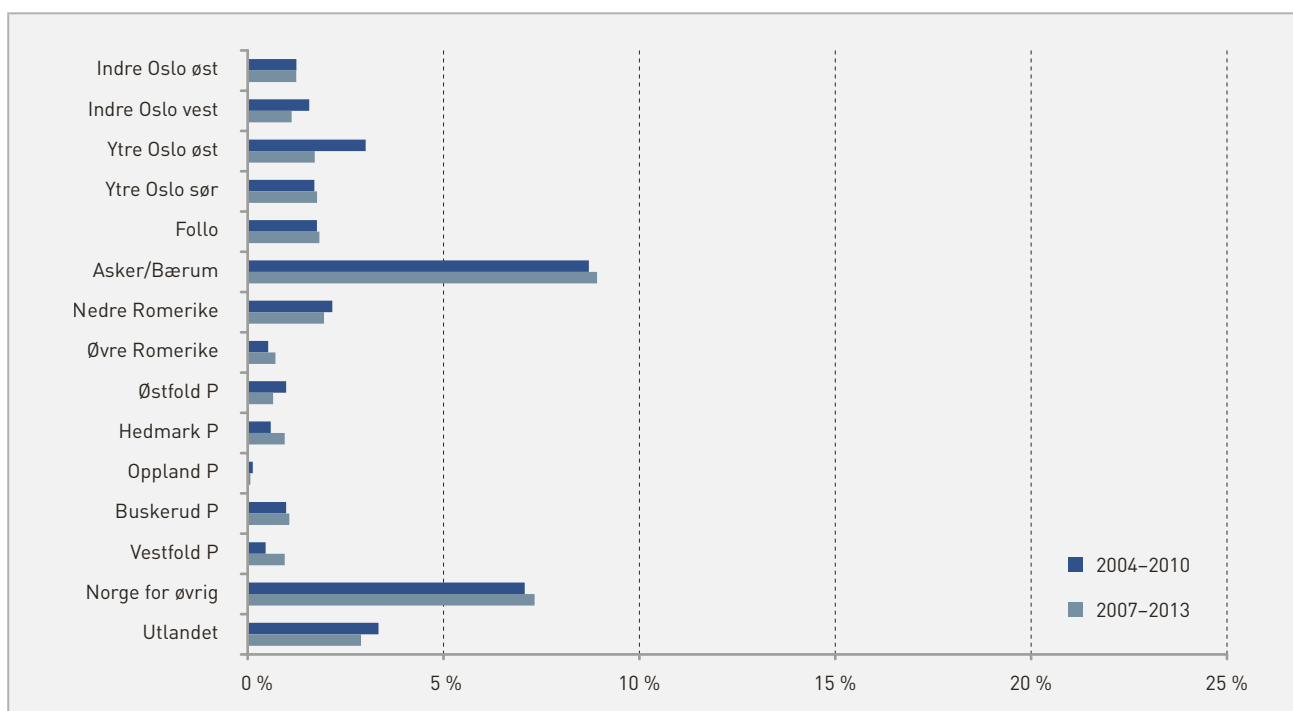
I de ytre byområdene blir omtrent 2/3 av barna boende i samme område de er født i.

I bydelene i byområdet indre Oslo øst er kun i underkant av 1/3 av barna som bodde der i sitt første leveår fortsatt bosatte i byområdet som seksåringer. Med andre ord har nesten 70 prosent av førskolebarna flyttet ut av byområdet innen de når skolealderen. Som det fremgår av figur 3 har en god del flyttet til Oslos ytre byområder, og da spesielt til de ytre sørlige og ytre østlige byområdene. Mange flytter også til Akershus, der utflyttede barn fra indre Oslo øst fordeler seg forholdsvis jevnt på regionene Follo, Asker og Bærum og Nedre Romerike. For øvrig er det mange som også flytter forbi pendlingsomlandet og til landet for øvrig, og utlandet.

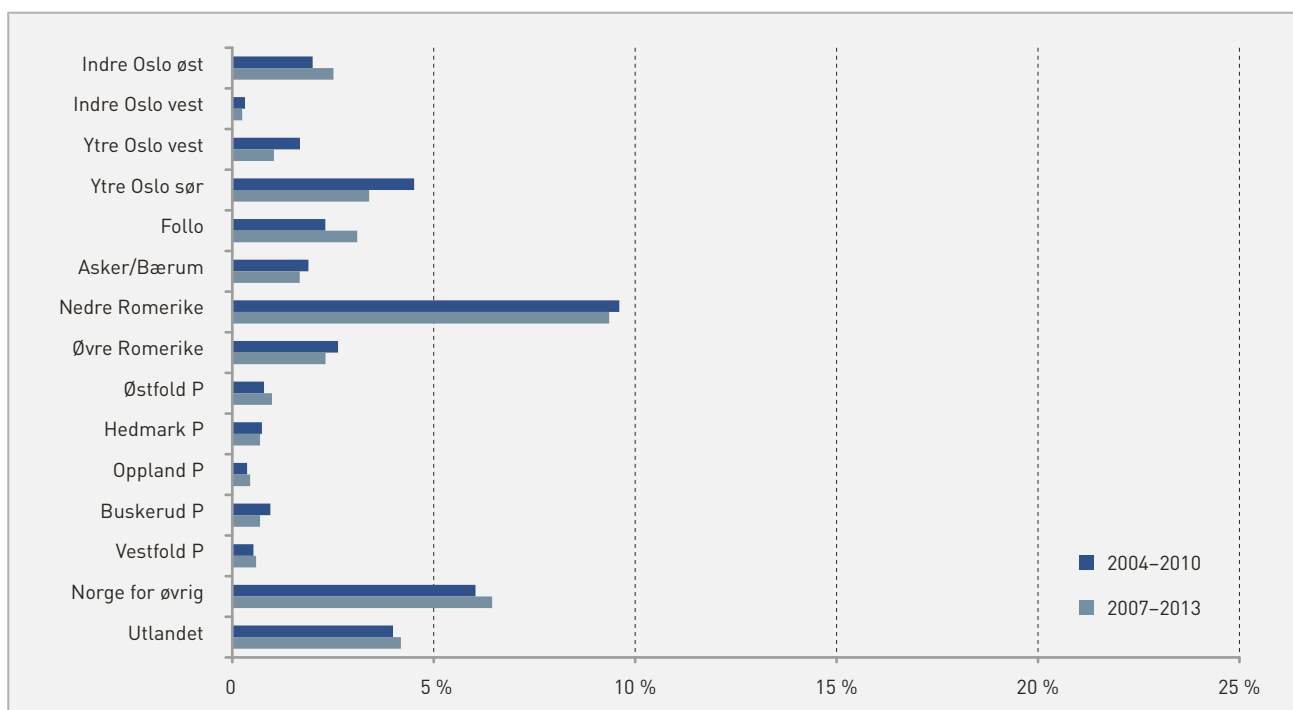
I likhet med indre Oslo øst er det svært få barn som bor i indre Oslo vest i sitt første leveår som også bor der som seksåringer. Andelen bofaste er faktisk enda lavere her enn i indre Oslo øst, og av alle som bor i indre Oslo vest i sitt første leveår har nær ¾ flyttet ut innen de når seksårsalderen (se figur 2). I motsetning til indre Oslo øst er utflyttingen av barn fra indre Oslo vest mer konsentrert geografisk, i og med at hovedtyngden av utflyttingen ender opp i bydelene i ytre Oslo vest og i Asker og Bærum (se figur 4).

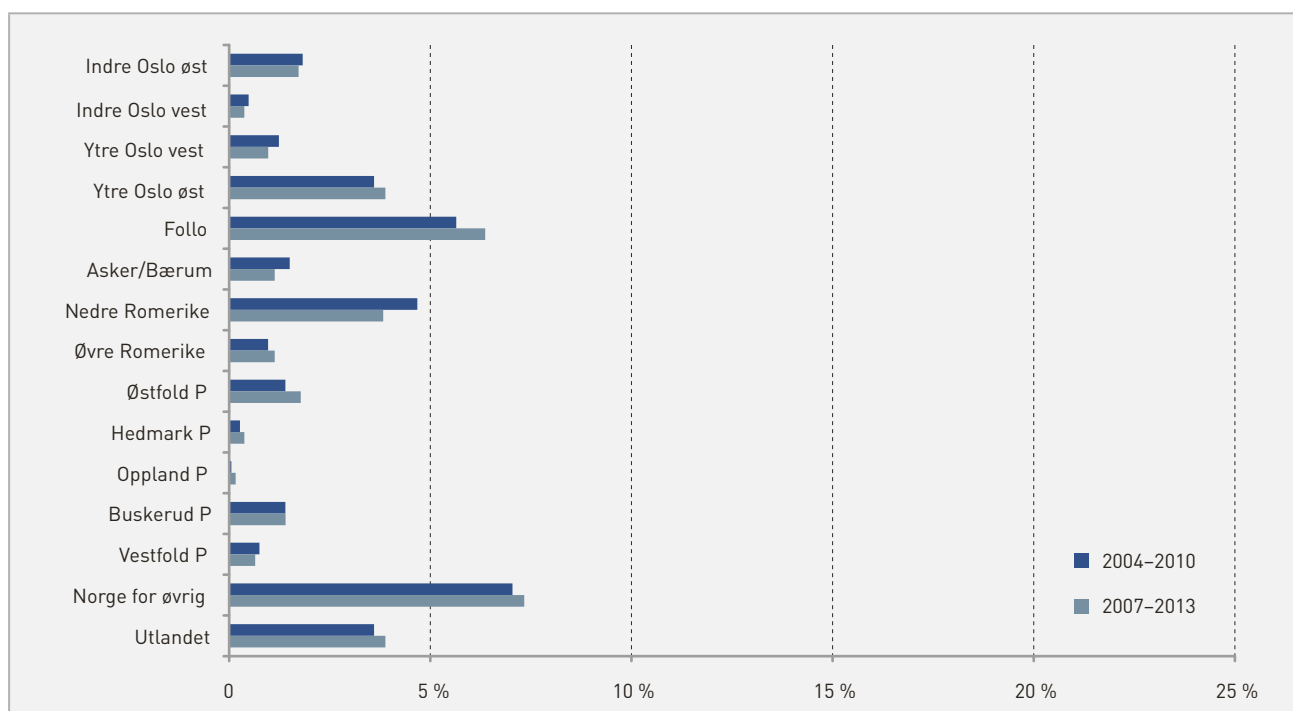
Figur 4: Prosentandel av antall 0-årige barn i INDRE OSLO VEST i 2004 og 2007 etter bostedsregion som 6-åringer i 2010 og 2013 utenfor byområdet. P = Nettopendling til Oslo > 5 prosent

Figur 5: Prosentandel av antall 0-årige barn i YTRE OSLO VEST i 2004 og 2007 etter bostedsregion som 6-åringer i 2010 og 2013 utenfor byområdet. P = Nettopendling til Oslo > 5 prosent

Figur 6: Prosentandel av antall 0-årige barn i YTRE OSLO ØST i 2004 og 2007 etter bostedsregion som 6-åringer i 2010 og 2013 utenfor byområdet. P = Nettopendling til Oslo > 5 prosent

Figur 7: Prosentandel av antall 0-årige barn i YTRE OSLO SØR i 2004 og 2007 etter bostedsregion som 6-åring i 2010 og 2013 utenfor byområdet. P = Nettopendling til Oslo > 5 prosent

Beveger vi oss ut til de ytre byområdene i Oslo ser vi at bofastheten blant barn øker betydelig. I bydelene i ytre Oslo vest er om lag 2/3 av barna som bodde der i sitt første leveår fortsatt bosatte der som seksåringer (se figur 2). Av den øvrige tredjedelen som flytter ut er svært mange å finne i Asker og Bærum ved skolealder. For øvrig flytter også en del av barna også her forbi pendlingsområdet og til landet for øvrig og til utlandet (se figur 5).

Beveger vi oss over til den motsatte siden av byen og til bydelene i ytre Oslo øst, ligger bofastheten på drøyt 60 prosent (se figur 2). Av de øvrige snaut 40 prosent som flytter ut går en betydelig andel av flyttestrømmen til kommunene på Nedre Romerike, men en del beveger seg også litt sørover til Oslos ytre sørlige bydeler. Som i de øvrige byområdene går også her en del av flyttestrømmen til landet for øvrig og til utlandet (se figur 6).

Til slutt har vi på tilsvarende måte fulgt barna fra sitt første leveår i Oslos ytre sørlige bydeler og frem til skolealder. Som figur 2 viser er om lag 2/3 av alle nullåringer i ytre Oslo sør fortsatt å finne som bosatte i byområdet som seksåringer. Altså om lag på linje med bofastheten i de øvrige ytre byområdene av Oslo. I likhet med de andre ytre bydelene har utflyttingen også fra ytre Oslo sør en tendens til å fortsette i samme retning ut av Oslo som byområdets

beliggenhet i hovedstaden, i og med at det er Follo som mottar den største av flyttestrømmene til Akershus (se figur 7). Men hakk i hel går også en betydelig andel av utflyttingen av barn fra ytre Oslo sør til de ytre østlige bydelene av Oslo og til kommunene på Nedre Romerike. I likhet med andre ytre byområder tar også foreldre fra ytre Oslo sør barna med seg på flyttelasset forbi pendlingsområdet og videre til landet for øvrig og utlandet.

Som allerede nevnt kompenseres en del av den store utflyttingen av førskolebarn fra hovedstaden ved at en del barn født andre steder flytter motstrøms og ender opp i Oslo som seksåringer. Av byområdene er imidlertid den klart laveste kompensasjonsgraden gjennom innflytting å finne i de indre byområdene, der kun 20–25 prosent av den store utflyttingen blir kompensert gjennom innflytting. I sum blir derfor andelen barn som begynner på skole i de indre byområdene som seksåringer lave i forhold til det antall barn som bor i de indre bydelene i sitt første leveår. Kompensasjonsgraden gjennom innflytting er klart større blant førskolebarn til de ytre bydelene, der faktisk ytre Oslo vest har en høyere kompensasjonsgrad gjennom innflytting enn det utflyttingen skulle tilsi. Til klar forskjell fra de indre bydelene betyr dette at det er flere barn som bor i ytre Oslo vest som seksåringer enn de som bodde der i sitt første leveår. Mye av denne innflyttingen har som vi

har sett sitt opphav i de indre bydelene. Mye av det samme gjelder for bydelene i ytre Oslo øst og ytre Oslo sør, men her kompenseres utflyttingen av førskolebarn kun av innflyttingen til bydelene i ytre Oslo sør, mens bare om lag 4/5 av utflyttingen av førskolebarn fra ytre Oslo øst kompenseres gjennom innflytting. Samlet sett kompenseres altså kun om lag 40 prosent av hele Oslos utflytting av førskolebarn gjennom innflytting av barn født andre steder innen de når skolealder.

Tekst: Lasse Sigbjørn Stambøl, Forskningsavdelingen, Statistisk sentralbyrå

Kilder til statistikk:
Figur 1–7: Statistisk sentralbyrå

Referanse:
Stambøl L. S. (2013): *Flytting til og fra Oslos bydeler*. Rapport 2013/11, Statistisk sentralbyrå.

Mer informasjon finner du på

e-post:
oslostatistikken@uke.oslo.kommune.no
internett:
www.uke.oslo.kommune.no/oslostatistikken/

Returadresse

Oslo kommune,
Utviklings- og kompetansetaten
Postboks 6538 Etterstad
0606 OSLO